

**MINISTERUL JUSTIȚIEI
AL REPUBLICII MOLDOVA**

MD - 2012, mun. Chișinău,
str. 31 August 1989, nr. 82
tel.: +373 22 20 14 24
web: www.justice.gov.md,
e-mail: secretariat@justice.gov.md

19.09.2022 nr. 04/8113

La nr. 18-23-8813 din 09.09.2022

Cancelaria de Stat

Cu referire la proiectul *hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030” (număr unic 659/CS/2022)* comunicăm următoarele.

La proiectul hotărârii:

Potrivit art. 102 alin. (4) din *Constituția Republicii Moldova* și *Legii nr. 136/2017 cu privire la Guvern*, hotărârile și ordonanțele adoptate de Guvern se contrasemnează de miniștrii care au obligația punerii acestora în aplicare și/sau care sunt responsabili de domeniile de activitate care intră parțial sau integral în obiectul de reglementare al actului contrasemnat.

În acest context, reprezentarea Guvernului în Parlament este una din funcțiile Ministerului Justiției, stabilite la punctul 6 din *Regulamentul privind organizarea și funcționarea Ministerului Justiției*, aprobat prin *Hotărârea Guvernului nr. 698/2017*. Prin urmare, se propune includerea ministrului justiției în lista contrasemnatarilor hotărârii date.

Totodată, luând în considerare că proiectul vizează domeniile de activitate și ale altor ministere (domeniile militar, mediului, economico - financiar, muncii, educației, sănătății, etc.) considerăm oportun a fi revăzută lista contrasemnatarilor.

La proiectul legii:

În vederea respectării uzanțelor de redactare a actelor normative, cuvintele „cuprinsă în anexa care face parte integrantă din prezenta lege” din art. 1 se vor substitui cu textul „(se anexează)”.

Cu referire la art. 2, menționăm că acesta este inutil, luând în considerare că *Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”* este deja consumată. Potrivit art. 67 alin. (7) al *Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative*, actele normative sau dispoziții ale acestora care au avut aplicare temporară și au termenul de aplicare depășit nu se abrogă.

La proiectul Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030” (în continuare –Strategia):

În contextul angajamentului Republicii Moldova alături de alte 193 de state membre ONU de a implementa *Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă*, care promovează echilibrul între cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile – economic, social și de mediu, a fost elaborat proiectul *Strategiei Naționale de Dezvoltare*

„Moldova 2030”. Republica Moldova s-a angajat să implementeze Obiectivele de dezvoltare durabilă 2030 (ODD), prin politicile promovate, însă care, trebuie aliniate la propriile priorități și resurse.

Potrivit *Regulamentului cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice*, aprobat prin *Hotărârea Guvernului nr. 386/2020*, Strategia Națională de Dezvoltare va constitui documentul național de planificare care stabilește viziunea, prioritățile și obiectivele pentru dezvoltarea țării pe termen lung. De asemenea, documentele de politici publice pe domenii specifice urmează a fi racordate la Strategia națională de dezvoltare.

Din punct de vedere redacțional menționăm că, potrivit pct. 2 al *Regulamentului*, aprobat prin *Hotărârea Guvernului nr. 386/2020*, la fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de politici publice se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative, în conformitate cu *Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative* (în continuare – *Legea nr. 100/2017*).

Astfel, proiectul Strategiei necesită a fi completat cu parafa de aprobare.

Subsecvent, recomandăm ca dispozițiile Strategiei să fie numerotate, în corespundere cu art. 52 al legii sus citate.

Din structura proiectului Strategiei se recomandă a fi exclus „Cuprinsul”, deoarece, potrivit pct. 8 al *Regulamentului* sus citat, acesta nu este parte constitutivă a Strategiei.

La pct. 2.1.3, cu referire la abrevierile „PIB” și „OCDE” se va asigura respectarea art. 54 alin. (1) lit. i) al *Legii nr. 100/2017*, care prevede că exprimarea prin abrevieri a unor denumiri sau termeni se poate face numai după explicarea acestora în text, la prima folosire. Observație similară valabilă în tot cuprinsul textului proiectului, în partea ce ține de utilizarea abrevierilor.

La pct. 2.2:

Notele din subsol/trimiterile nu sunt parte constitutivă a actului normativ, fapt pentru care dispozițiile incluse în aceste note, recomandăm a fi încadrate în textul de bază. Observație valabilă în tot cuprinsul proiectului.

Cu referire la Figura 3, se va asigura respectarea regulilor tehnicii legislative potrivit cărora tabelele, figurile, anexele trebuie să aibă un temei-cadru în textul actului normativ și să se refere exclusiv la obiectul determinat prin norma de trimitere. De asemenea, se vor revedea toate figurile și tabelele din proiect, în vederea corespunderii denumirii acestora cu obiectul de reglementare determinat prin norma de trimitere.

Cât privește figurile nr. 11 și 12 și a informației prezentate vis-à-vis de acestea, recomandăm utilizarea unei terminologii economico - juridice constante pe tot parcursul textului Strategiei, care corespunde cu terminologia utilizată în actele normative (a se vedea cuvintele „economie observată/neobservată” și „economie formală/informală”).

La capitolul 3, precum și la alte capitole din proiect, unde este utilizat semnul grafic „●”, menționăm că acesta nu este element constitutiv al actului normativ. Prin urmare, dispozițiile se vor numerota în corespundere cu art. 52 al *Legii nr. 100/2017*.

La capitolul 4:

Dispozițiile capitolului dat se vor analiza suplimentar. Astfel, obiectivele specifice urmează a fi reformulate pentru a fi SMART. SMART este un acronim al caracteristicilor considerate esențiale pentru corecta formulare a unui obiectiv. Aceste caracteristici sunt următoarele: S – specific; M – măsurabil; A – accesibil; R – relevant; T – încadrat în limite de timp.

Un obiectiv specific urmează să fie foarte clar exprimat și să nu lase loc de îndoieli. Un obiectiv specific diferă, în primul rând, de unul general. El vizează rezultate concrete, iar nu rezultate în general.

Măsurabil – înseamnă că un obiectiv poate fi cuantificat, fie cantitativ, fie calitativ. Un obiectiv măsurabil este cel care permite stabilirea cu exactitate a faptului că a fost atins ori nu sau în ce măsură a fost atins. De asemenea, un obiectiv măsurabil permite monitorizarea progresului atingerii lui.

Accesibil – înseamnă că un obiectiv poate fi într-adevăr atins cu capacitatea și resursele disponibile.

Relevant – înseamnă că realizarea obiectivului contribuie la impactul vizat de documentul de politici. Realizarea unui obiectiv trebuie să contribuie în mod esențial la atingerea unui obiectiv mai mare, mai general. Relevanța obiectivului se evaluează în raport cu acest obiectiv mai general. În acest sens, el trebuie să vizeze un anumit impact.

Încadrat în limite de timp – înseamnă că obiectivul conține și data până la care este prevăzut a se realiza.

La capitolul 5:

Remarcăm faptul că, nu toate direcțiile și intervențiile prioritare incluse în Strategie corespund obiectivelor specifice raportate (a se vedea de ex. pct. 5.2, unde direcțiile „*Cooptarea managerilor din instituțiile private și din agențiile de dezvoltare în vederea transferului de experiență managerială în sectorul public*” și „*Stimularea concurenței, inclusiv prin facilitarea importurilor de servicii critice pentru proiectele de infrastructură*” nu țin de obiectivul specific 8.3. „*Reducerea semnificativă a corupției în toate formele sale și edificarea unei justiții transparente și responsabile față de cetățeni*”). Astfel, pct. 5.1 – 5.29 se vor revizui, întru buna stabilire a conexiunii dintre direcțiile prioritare și obiectivele specifice determinate.

La direcția de politici și intervenții prioritare nr. 5.5 „*Guvernare eficientă bazată pe evidențe și știință*” se constată că unele priorități sunt stabilite într-o formulă generală fără a putea deduce cu exactitate intervențiile ulterioare care urmează a fi realizate. Astfel, în partea ce ține de direcția „*Elaborarea și implementarea unui concept de politici și mecanisme de prevenire a încălcării drepturilor omului și egalității de gen (O7.1, O7.2)*” menționăm că în acord cu prevederile constituționale dar și cu instrumentele internaționale la care Republica Moldova este parte cadrul legislativ național reglementează o serie de mecanisme care au drept scop protecția drepturilor omului. Drepturile omului vizează o întreagă paletă de domenii de intervenție care interferează cu toate cele 16 obiective de dezvoltare durabilă. Prin

urmare, este necesar a se înțelege care sunt necesitățile de intervenție, fapt care nu poate fi desprins din actuala redacție.

Proiectul Strategiei elaborat reflectă obiective de dezvoltare pe zece dimensiuni, una dintre acestea fiind și „*Edificarea unui sistem de justiție echitabil, incoruptibil și independent*” (obiectivul 8). Pentru Republica Moldova, îmbunătățirea sectorului justiției a fost și rămâne o prioritate majoră, care are o importanță covârșitoare pentru întreaga societate și constituie o condiție esențială pentru dezvoltarea cu adevărat a unei societăți democratice în care supremația legii și respectarea drepturilor și a libertăților omului reprezintă valori supreme garantate.

Acest sector interferează în cea mai mare parte cu obiectivul 16 din cele 17 obiective stabilite în Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030, adoptate la Summitul Organizației Națiunilor Unite la 25 septembrie 2015, care vizează „*promovarea unor societăți pașnice și incluzive, a accesului la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile*”. Pentru acest obiectiv, anterior, au fost setate 10 ținte care au drept scop: reducerea tuturor formelor de violență și a ratelor de deces, aici cu preponderență vorbim despre violența în familie, exploatarea, traficului față de copii; asigurarea accesului egal la justiție pentru toți; reducerea corupției; dezvoltarea instituțiilor eficiente și transparente la toate nivelurile, etc. Generalizând se constată că în cea mai mare parte prioritățile care derivă din ODD (obiectivul 16) se referă cu preponderență la grupurile vulnerabile și subreprezentate.

În urma analizei proiectului constatăm că acesta reflectă o analiză a situației în sectorul justiției, fiind trasate mai multe aspecte problematice și vulnerabilități, precum ar fi accesul la justiție a grupurilor vulnerabile, corupția din sistem, calitatea actului de justiție corelat cu volumul mare de lucru per judecător, etc.

Potrivit proiectului, obiectivul general pentru sectorul justiției îl constituie „8. *Edificarea unui sistem de justiție echitabil, incoruptibil și independent*” fiind stabilite 3 obiective specifice, și anume:

- 1) *Dezvoltarea mecanismelor extrajudiciare de soluționare a litigiilor;*
- 2) *Promovarea supremației legii și asigurarea accesului egal la justiție;*
- 3) *Reducerea semnificativă a corupției în toate formele sale și edificarea unei justiții transparente și responsabile față de cetățeni.*

Menționăm că, toate aceste obiective specifice constituie priorități în sector fiind reflectate și în *Strategia privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025*, aprobată prin *Legea nr. 211/2021*. Or, acest document de politici nou adoptat este congruent și cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă 2030.

Totodată, proiectul Strategiei stabilește mai multe direcții și intervenții prioritare (pct. 5.6) pentru realizarea obiectivelor specifice. Analizând aceste domenii de intervenții se constată că unele dintre acestea vizează segmente specifice/înguste, nu sincronizează deplin cu obiectivele specifice dar și nu sunt reflectate în indicatorii de evaluare. La fel, respectivele domenii de intervenții urmează să derive din problematica abordată în proiect. În continuare vom enunța anumite propuneri în raport cu unele direcții și intervenții prioritare.

Astfel, la pct. 5.6:

Cu referire la „*Crearea completelor specializate pentru examinarea cazurilor ce țin de protecția drepturilor copilului (O8.2)*” menționăm că această propunere nu corelează deplin cu principiile de examinare a cauzelor în instanța de judecată. Or, potrivit legislației procesuale în prima instanță cauzele se judecă de un singur judecător, cu excepția cauzelor deosebit de complicate care la decizia motivată a președintelui instanței pot fi examinate colegial (în complet format din trei judecători). Ministerul Justiției comunică că reforma de optimizare a hărții instanțelor judecătorești, demarată în 2017 și aflată în curs de desfășurare, care a dus la comasarea mai multor instanțe de judecată, a avut drept scop inclusiv crearea premiselor de specializare a judecătorilor. Specializarea judecătorilor va spori gradul de profesionalism și finalmente gradul de încredere din partea cetățenilor în justiție. Menționăm că, prin *Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 48/3 din 23 ianuarie 2018* în cadrul tuturor instanțelor de judecată au fost desemnați judecători pentru examinarea cauzelor cu implicarea minorilor. În același timp, specializarea judecătorilor urmează a fi aplicată nu doar în raport cu categoriile de cauze care implică minorii dar și în raport cu alte categorii de cauze. Prin urmare, se propune reformularea direcției de intervenție formulată, accentul fiind pus pe specializarea judecătorilor și nu crearea completelor specializate, or, specializarea acestora din urmă determină și formarea completelor specializate în caz de necesitate.

Se propune excluderea direcției „*Dezvoltarea mecanismului de examinare a avertizărilor de integritate, precum și de protecție a avertizorilor de integritate (O8.2)*”. Această propunere nu interferează deplin cu obiectivul specific la care se face referință, și anume „*Promovarea supremației legii și asigurarea accesului egal la justiție*”. La fel, textul proiectului nu face nici o referință la instituția avertizorilor de integritate, problematica existentă și necesitățile de intervenție și remediere a deficiențelor.

La fel, se propune și excluderea direcției „*Reformarea învățământului juridic în scopul implementării celor mai înalte standarde de calitate și integritate în procesul de formare a practicienilor (O8.1-O8.3)*”. Menționăm că, pentru a include o astfel de intervenție este necesar a avea la bază o analiză care ar demonstra că în prezent instituțiile de învățământ nu au standarde de calitate. La fel, în timp ce se face referință la „formarea practicienilor” nu este clar care instituții sunt vizate. Sigur că sporirea calității studiilor constituie un obiectiv al tuturor instituțiilor de învățământ, totodată programele de studii sunt evaluate în procesul de acreditare a universităților.

Cu referire la „*Revizuirea sistemului punitiv în scopul asigurării echității și proporționalității pedepselor penale și umanizării acestora (O8.1-O8.3)*” informăm că în prezent Ministerul Justiției a prezentat pentru consultări publice un proiect amplu de lege pentru modificare *Codului penal* prin care se propun intervenții majore în raport cu mai multe componente de infracțiuni dar și cu sancțiunile stabilite. În aceste circumstanțe se consideră necesară excluderea respectivei direcții. Mai mult, pentru această direcție se face referire la obiectivul specific 8.1 care vizează „*Dezvoltarea mecanismelor extrajudiciare de soluționare a litigiilor*”, fapt care denotă lipsa unei legături de cauzalitate.

La direcția „Transparentizarea sistemului de justiție, inclusiv prin dezvoltarea mecanismelor de comunicare dintre instituțiile din domeniul justiției și cetățeni, și implicarea ultimilor în procesul de îmbunătățire a serviciilor judiciare (O8.1-O8.3)” se propune excluderea textului „și implicarea ultimilor în procesul de îmbunătățire a serviciilor judiciare”.

Cu referire la direcția „Sporirea capacităților instituțiilor din justiție în domeniul noilor tehnologii (inteligența artificială, securitatea cibernetică, protecția drepturilor omului în spațiul digital etc.) (O8.1- O8.3)” comunicăm că, în cadrul reformei instituționale a sistemului judiciar, informatizarea a constituit o prioritate. Prin dezvoltarea Sistemului informațional judiciar se asigură un suport esențial procesului de modernizare a actului de justiție. Acest obiectiv este setat și în *Strategia privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022-2025*. În același timp, se constată că în raport cu această direcție de dezvoltare a tehnologiilor informaționale în sectorul justiției a fost priorizat și aspectul privind „inteligența artificială”. Cu referire la acest aspect susținem că este necesar a fi reflectat la direcția 5.3 „Transformarea electronică a guvernării, societății și economiei” pentru a avea o înțelegere unică la nivel de țară a magnitudinii implementării acestor sisteme în raport cu mai multe sectoare. Totodată, reiterăm că este necesar ca toate obiectivele/măsurile stabilite în proiect să fie realizabile și aliniate la propriile priorități și resurse.

La pct. 5.14, direcția „Definitivarea transiterii fondului forestier gestionat de autoritățile publice locale în subordinea organelor silvice de stat și crearea plantațiilor de arbori cu creștere rapidă pentru necesitățile energetice ale populație” necesită a fi revăzută și reformulată, în vederea corespunderii acesteia cu dispozițiile art. 5 alin. (4) al Legii nr. 29/2018 privind delimitarea proprietății publice, care prevede că bunurile domeniului public pot fi administrate/gestionate de autoritățile administrației publice centrale și locale, de autoritățile/instituțiile bugetare, de autoritățile/instituțiile publice cu autogestiune, de întreprinderile de stat/municipale, iar în cazurile prevăzute expres de lege – de societățile comerciale. Totodată, transmiterea gestiunii fondului forestier de la autoritățile publice locale către organele silvice se va revedea, în contextul competențelor atribuite autorităților publice locale în domeniul fondului forestier, stabilite în Codul silvic nr. 887/1996 (a se vedea art. 9).

La pct. 5.25, direcția „Împuternicirea oamenilor, și în special a celor lăsați în urmă (inclusiv persoane vulnerabile din familii sărace, din zonele rurale, persoane cu dizabilități, tineri, populații cheie cu risc sporit de HIV etc.) pentru a-și realiza drepturile și opțiunile reproductive, crescând cererea și utilizarea serviciilor disponibile de sănătate sexuală și reproductivă de calitate” se va analiza suplimentar, în scopul reformulării acesteia și corespunderii terminologiei utilizate în actele normative, deoarece în varianta prezentată este ambiguă.

La pct. 5.28, referința la Carta socială europeană revizuită se va expune pe larg, în vederea respectării art. 55 alin. (5) al Legii nr. 100/2017, care prevede că, în cazul în care se face trimitere la o normă juridică care este stabilită în alt act normativ, pentru evitarea reproducerii normelor complementare, se face trimitere la elementul structural

sau constitutiv respectiv, indicându-se denumirea, numărul și anul adoptării, aprobării sau emiterii actului citat. Observație valabilă și pentru alte acte normative internaționale la care se fac referire în tot cuprinsul proiectului.

La capitolul 6:

La Tabelul 5, din denumirea coloanei „Ținta intermediară (media 2022-25)” cifrele „25” se vor substitui cu cifrele „2025”. Observație similară valabilă și pentru coloana „Ținta finală (media 2026-30)”, unde cifrele „30” se vor substitui cu cifrele „2030”.

Cu referire la indicatorii de evaluare a impactului, din Tabelul 5 propunem ca poziția „61. *Lipsa corupției în justiție*” să fie reflectată la categoria Obiectivul general 8, intitulat „*Edificarea unui sistem de justiție echitabil, incoruptibil și independent*”. La fel, se propune excluderea poziției „59. *Ponderea cererilor comunicate Guvernului din numărul celor depuse*” cu menținerea poziției „60. *Ponderea cazurilor pierdute la CEDO din numărul cererilor comunicate în fiecare an*”. Propunerea de excludere derivă din faptul că, potrivit Regulamentului Curții Europene o procedură litigioasă împotriva statului reclamat ia naștere odată cu comunicarea cererii Guvernului. Până la momentul respectiv, toate procedurile în fața Curții Europene țin exclusiv de raportul între reclamant/reclamanți și Curte. La etapa procedurilor prealabile cu privire la admisibilitatea/inadmisibilitatea cererilor Agentul guvernamental nu cunoaște despre existența cererii în general sau despre faptul depunerii acesteia la Curtea Europeană. La rândul său, Agentul guvernamental nu este în drept să solicite Curții Europene informații despre existența cererilor necomunicate Guvernului.

Cu referire la indicatorul de evaluare a impactului „74. *Numărul noilor genuri de expertiză judiciară dezvoltate conform Nomenclatorului de expertize judiciare*”, menționăm că, țintele stabilite în proiectul Strategiei nu sunt reale pentru implementare doar pentru Ministerul Justiției (Centrul Național de Expertize Judiciare (CNEJ)) (Anterior CNEJ a identificat 4 genuri necesare de dezvoltat).

În acest context menționăm că, potrivit art. 66 al *Legii nr. 68/2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar*, instituțiile publice de expertiză judiciară efectuează expertize judiciare în cadrul proceselor judiciare, precum și expertize extrajudiciare, conform nomenclatorului expertizelor judiciare aprobat de Guvern, respectiv Nomenclatorul expertizelor judiciare nu vizează doar genurile de expertiză efectuate în cadrul CNEJ.

Prin urmare, se propune completarea coloanei „Sursa” și cu alte instituții, cum ar fi: Ministerul Sănătății (Centrul de Medicină Legală); Ministerul Afacerilor Interne; Centrul Național Anticorupție.

Totodată, subliniem faptul că pentru obiectivul strategic „*Dezvoltarea noilor genuri de expertiză judiciară (în domeniul proprietății intelectuale, culturii și artei, ecologiei, lingvisticii etc.), inclusiv dezvoltarea activității de cercetare științifică în instituțiile de expertiză judiciară (O8.2)*” nu sunt stabiliți indicatori de evaluare a impactului relevanți în raport cu activitatea de cercetare (partea a doua a obiectivului).

Astfel, întru corelarea obiectivului cu indicatorii, considerăm necesar a se include următorul indicator cu componentele corespunzătoare:

	Obiectivul general /	Sursa	Valoarea de	Ținta	Ținta
--	----------------------	-------	-------------	-------	-------

	Indicatorul		referință	intermediară (media 2022-2025)	finală (media 2026-2030)
	Ponderea angajaților cu titlu științific	MJ (Centrul Național de Expertize Judiciare)	1% (media 2018-2020)	3%	6%

De asemenea, ținem să atenționăm asupra riscurilor în implementarea obiectivului strategic O8.2, și anume:

- necesitatea majorării statului de personal, în vederea angajării personalului cu studii și titluri științifice corespunzătoare genurilor de expertiză necesar de dezvoltat;
- imposibilitatea angajărilor din cauza instituirii moratoriilor anuale/deblocării funcțiilor vacante existente;
- neatractivitatea domeniului de expertiză judiciară din cauza decalajului dintre salariul mic și responsabilitatea pe care o poartă expertul judiciar/ imposibilitatea angajării și menținerii tinerilor specialiști;
- necesitatea acordării CNEJ a statutului de instituție cu atribuții de cercetare științifică (pentru corespunderea cu scopul activității de expertiză judiciară, conform practicii internaționale);
- necesitatea operării modificărilor în *Hotărârea Guvernului nr. 195/2017 privind aprobarea Nomenclatorului expertizelor judiciare*, în vederea includerii în Nomenclatorul expertizelor judiciare a domeniilor necesare de dezvoltat.

În context, în vederea asigurării implementării obiectivului strategic O8.2 este necesar să se întreprindă măsuri pentru înlăturarea riscurilor enunțate supra.

Pentru a putea reflecta datele statistice a valorii de referință, la Obiectivul general 8, poziția „76. Sporirea serviciilor de corecție și reintegrare socială a persoanelor aflate în sistemul de probațiune, %” se propune în următoarea redacție: „Ponderea persoanelor aflate în sistemul de probațiune și reintegrate în societate, %”.

Secretar de stat

Veronica MIHAILOV-MORARU

Digitally signed by Mihailov-Moraru Veronica
Date: 2022.09.19 14:29:41 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

MINISTERUL SĂNĂTĂȚII AL REPUBLICII MOLDOVA

Nr. 01/3162 din 19.09.2022
La nr. 18-23-8813 din 09.09.2022

Cancelaria de stat
e-mail: cancelaria@gov.md

Ministerul Sănătății, urmare a examinării proiectului hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030” (*număr unic 659/CS/2022*), autor – Cancelaria de Stat, comunică lipsă de propuneri și obiecții.

Secretar general

Digitally signed by Gantea Lilia
Date: 2022.09.19 13:19:50 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Lilia GANTEA

Ex. S. Nicolaescu
Tel: 022-26-88-88

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE ȘI INTEGRĂRII EUROPENE
AL REPUBLICII MOLDOVA

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS AND EUROPEAN INTEGRATION
OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Str. 31 August 1989 80, MD-2012 Chișinău • Tel: (373 22) 578205 • Fax: (373 22) 232302 • <http://www.mfa.gov.md>

Nr. DI/3/041-10142 din 16 septembrie 2022

La nr. 18-23-8813 din 09 septembrie 2022

Cancelaria de Stat

Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene a examinat *proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030” (număr unic 659/CS/2022)* și, în limita competențelor funcționale, comunică susținerea acestuia.

Totodată, având în vedere faptul că proiectul face referință la angajamentele asumate de către Republica Moldova prin Acordul de asociere RM - UE, precum și la cele asumate în calitate de țară candidată pentru aderarea la UE, MAEIE subliniază faptul că Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030” și viitoarele planuri naționale de dezvoltare nu vor substitui documentele naționale de planificare a implementării angajamentelor respective.

Mai mult, se atrage atenția asupra impactului nefast al prelungirii perioadei de intrare în vigoare a Strategiei, fapt ce tergiversează procesul de implementare diligentă, monitorizare și raportare a realizării de către Republica Moldova a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă, în particular, în contextul pregătirii de către țara noastră a celui de-al II-lea raport național voluntar de implementare a ODD-ilor (VNR).

Digitally signed by Odainic Sergiu
Date: 2022.09.18 22:02:37 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Sergiu Odainic
Secretar General a.i.

Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova
Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova

MD 2012, mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare, 75 tel. (373-22) 255-830, fax. (373-22) 255-236, e-mail: mai@mai.gov.md
www.mai.gov.md c/d 210105010370133, Ministerul Finanțelor, Trezoreria de Stat IDNO 1006601000130

Nr. 14/3715 din 14 septembrie 2022

La nr. 18-23-8813 din 09.09.2022

Cancelaria de Stat

Ministerul Afacerilor Interne a examinat proiectul de hotărâre cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare "Moldova 2030" (*număr unic 659/CS/2022*) și expune următoarele propuneri:

1. În pct. 2 "Analiza situației", subpct. 2.10, secțiunea "Securitatea umană" din Strategie, se propune substituirea sintagmei „infracțiuni grele” cu sintagma „infracțiuni grave”, conform prevederilor art. 16 din Codul Penal al Republicii Moldova.

2. Punctul 5 "Direcții de politici și intervenții prioritare", subpct. 5.29, a fost completat cu 6 direcții de politici noi (ultimele), care nu se referă la domeniul "Politici și management de securitate și ordine publică", fapt pentru care se propune transferul acestora la domeniile "Dezvoltarea durabilă a agriculturii", "Politici și management în domeniul ocrotirii sănătății" și respectiv - "Politici și management în domeniul muncii și incluziunii".

Concomitent atragem atenția la faptul că, ultima intervenție prioritară inclusă - "Crearea condițiilor de muncă de calitate..." - se repetă, din care considerente se propune a fi exclusă.

3. În același timp, se solicită completarea subpunctului 5.29 cu o altă intervenție prioritară cu următorul conținut: „Consolidarea sistemului național de azil și asigurarea accesului persoanelor, care au solicitat o formă de protecție pe teritoriul Republicii Moldova, la drepturi și servicii calitative (O3.1, O3.3, O9.1, O9.2)".

4. De asemenea, se recomandă redactarea textului proiectului, din punct de vedere gramatical, ortografic și stilistic, cu înlăturarea erorilor admise, inclusiv la obiectivul general 9 "Promovarea unei societăți pașnice și sigure", în primul alineat, cuvântul „următoarea”, va fi substituit cu cuvântul "următoarele" (pag. 47), iar sintagma "modernizarea curriculum-ului" (pag. 68) – cu sintagma "modernizarea curriculum-ului".

Secretar general al ministerului

Digitally signed by Diaconu Serghei
Date: 2022.09.14 14:54:30 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Serghei DIACONU

MINISTERUL MUNCII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE AL REPUBLICII MOLDOVA

MINISTRY OF LABOR AND SOCIAL PROTECTION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

МИНИСТЕРСТВО ТРУДА И СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

str. Vasile Alecsandri 2, MD-2009, mun. Chișinău

Tel. +373 22 268 883, +373 22 268 816; e-mail: secretariat@social.gov.md web: <https://social.gov.md>

15/09/2022, Nr. 02/2927

La nr. 18-23-8813 din 09/09/2022

Cancelaria de Stat

Ministerul Muncii și Protecției Sociale a examinat demersul cu referire la avizarea proiectului de hotărâre cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030” (**număr unic 659/CS/2022**) și, conform competențelor funcționale, comunică următoarele.

La proiectul Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”:

1. La *Capitolul 2.7 Solidaritatea și protecția socială* propunem următorul conținut:

„Republica Moldova parcurge o continuă tranziție demografică, caracterizată prin reducerea numărului populației, îmbătrânirea, migrația externă și nivelul înalt al sporului natural negativ (raportul dintre numărul de nașteri și decese). În acest context, provocările pentru sistemul de protecție socială sunt semnificative.

Conform prognozelor demografice, populația țării urmează să se micșoreze, chiar și în cazul celui mai favorabil scenariu. Schimbările demografice vor fi foarte profunde și rapide. Astfel, către anul 2040, Republica Moldova va avea un număr redus al populației, dar și structura populației va fi diferită (ponderea cohortelor tinere se va reduce, iar ponderea cohortelor în vârstă de 65 de ani aproape că se va dubla).

În acest sens, este evidentă necesitatea unei noi paradigme a politicilor demografice, economice și sociale pentru Republica Moldova. La bază acesteia trebuie să se regăsească două abordări: (i) politici de adaptare, menite să gestioneze efectele negative ale schimbărilor demografice precum îmbătrânirea populației, reducerea forței de muncă, creșterea presiunilor fiscale, etc. (ii) politici de atenuare a tendințelor demografice, care ținesc de creșterea speranței de viață, reducerea decalajului de gen în speranța de viață și creșterea ratei fertilității.

Sistemul de protecție socială a Republicii Moldova, deși a trecut prin transformări majore pe durata perioadei de tranziție, rămâne vulnerabil. În pofida unei ponderi aparent ridicate în totalul de cheltuieli bugetare (39% în 2021, deși mai mică decât în alte state europene), protejarea populației de riscurile de sărăcie și asigurarea unei tranziții line prin perioadele de viață neproductivă rămâne o provocare fundamentală.

Sistemul de protecție socială este compus din două componente majore: sistemul de asigurări sociale și sistemul de asistență socială.

Sistemul de asigurări sociale are funcția de a asigura un venit persoanelor asigurate aflate în imposibilitatea obținerii veniturilor salariale la survenirea anumitor riscuri (incapacitate de muncă, maternitate, bătrânețe, șomaj etc.). În Republica Moldova, ponderea principală din cheltuielile destinate prestațiilor de asigurări sociale revine pensiilor de asigurări sociale (preponderent, pensiilor pentru limita de vârstă). În anul 2022, pensiile pentru limita de vârstă reprezintă 73% din valoarea prestațiilor de asigurări sociale, pensiile de dizabilitate 10%, indemnizațiile pentru copii 10%, incapacitatea temporară de muncă 4%, indemnizația pentru pierderea întreținătorului 2%, iar indemnizația de șomaj doar 0,2%.

Mărimea mică a pensiilor rămâne o problemă majoră (Tabelul 1), cauzată de nivelul scăzut al salariilor, rata mică de ocupare și ponderea înaltă a economiei informale. În ultimul deceniu, pensia medie pentru limita de vârstă a fost constant sub nivelul minimului de existență. Datorită creșterii semnificative a pensiei minime și a introducerii unui nou mecanism de indexare și majorare a pensiilor, pensia medie pentru limita de vârstă a depășit cu 26% minimum existență în primul semestru al anului 2022. Acest lucru se datorează inclusiv finanțării sistemului de asigurări prin transferuri de la bugetul de stat: ponderea pensionarilor pentru care se plătește suplimentul de solidaritate pentru a atinge pensia minimă pentru limita de vârstă este de 57%.

Tabelul 1. Indicatori-cheie privind sistemul de pensii

	2012	2014	2016	2018	2019	2020	Sem. I 2021	Sem. I 2022
Număr persoane asigurate	873,2	877,4	872,2	911,1	921,1	900,6	n,d,	n,d,
Număr persoane care primesc pensii	658,4	679,9	700,2	716	703,9	696	679,9	673,3
<i>pentru limita de vârstă</i>	473,1	495,9	518,9	533	526,7	524,5	521,2	524,6
<i>pentru limita de vârstă în pensionare anticipată</i>	-	-	-	8,4	7,6	5,4	1,4	1,3
<i>anticipate pentru carieră lungă</i>	-	-	-	-	-	-	-	3,9
<i>de dizabilitate</i>	136,6	137,3	137,2	131,9	128,4	126,1	115,7	102,7
<i>de urmaș</i>	23,2	20,6	17,2	14,7	13,6	12,7	11,0	11,1
<i>alte categorii de pensii</i>	25,5	26,1	26,9	36,4	35,2	32,7	32,1	35,0
Numărul persoanelor asigurate / numărul persoanelor care primesc pensii	1,33	1,29	1,25	1,27	1,31	1,29	n.d.	n.d.
Numărul persoanelor asigurate / numărul persoanelor care primesc pensii pentru limita de vârstă	1,85	1,77	1,68	1,71	1,75	1,72	n.d.	n.d.
Ponderea pensionarilor angajați în câmpul muncii,%	19,2	21,8	23,0	23,3	23,0	23,4	n.d.	n.d.
Mărimea medie a pensiei limită de vârstă, MDL	900,6	1049,9	1191,8	1456,9	1643,7	1843,0	2255,5	3140,5
Pensia limită de vârstă / minimul de existență, %	63,5	64,5	66,2	77,0	80,9	88,2	106,1	126,4

Alături de ocuparea redusă și informalitatea înaltă, alți doi factori care erodează sustenabilitatea sistemului de pensii sunt îmbătrânirea și emigrarea populației. Raportul dintre numărul celor care contribuie la sistemul de pensii și al celor care beneficiază de pensii este în scădere. Pe parcursul perioadei 2010-2020 numărul persoanelor asigurate a crescut cu doar 4%, în timp ce numărul beneficiarilor de pensii pentru limita de vârstă - cu 15%. În contextul unei baze reduse de venituri reale care formează resursele sistemului de pensionare, nivelul pensiilor rămâne redus.

Sistemul de asistență socială include două componente majore: prestațiile sociale și serviciile sociale. În anul 2022, prestațiile sociale reprezintă 35% din totalul cheltuielilor pentru protecția socială, iar serviciile sociale doar 5%.

Prestațiile sociale sunt plăți sociale legate de:

- evenimente neasigurate: nașterea copilului, îngrijirea copilului până la vârsta de doi ani etc.;
- merite deosebite: pentru veterani, victimele represiunilor politice etc.;
- insuficiența asigurării sociale: suplimentul de solidaritate pentru pensia minimă, alocația socială de stat etc.;
- un context social-economic: compensații la creșterea tarifelor la energie, la transport, la pierderile pentru depunerile bănești, ajutor unic anti-inflație etc.;
- programele guvernamentale de reducere a sărăciei: ajutorul social, ajutorul pentru perioada rece a anului.

În ultimii 20 de ani în Republica Moldova a fost dezvoltat un sistem complex de prestații sociale, finanțarea și plata cărora se face prin mecanisme diverse. O mare parte din prestațiile sociale sunt incluse în Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat, administrat de Casa Națională de Asigurări Sociale, deși nu sunt drepturi de asigurări sociale. Unele prestații, precum ajutorul social și ajutorul pentru perioada rece a anului, sunt stabilite de sistemul de asistență socială, dar sunt plătite de CNAS. Alte prestații sunt gestionate de Agenția Națională de Asistență Socială (plățile finanțate din Fondul de susținere a populației) sau direct de autoritățile publice locale (compensația la transport pentru persoanele cu dizabilități). Complexitatea sistemului de finanțare și plată a prestațiilor sociale îngreunează planificarea și analiza eficienței acestor măsuri.

Programul de ajutor social, care reprezintă 10% din prestațiile sociale¹, necesită o reformă sistemică, întrucât scopul primordial al acestuia – de a contribui la eradicarea sărăciei prin stimularea familiilor sărace – nu este atins. Analizele arată o pondere mare a familiilor care au devenit dependente de acest program. În ultimii ani, ajutorul social a fost de asemenea utilizat pentru a compensa valoarea mică a altor prestații sociale: două treimi din gospodăriile care au beneficiat de ajutor social în 2021 au avut în componența lor persoane cu vârsta peste 62 ani, iar o treime din gospodării au avut în componență persoane cu dizabilități. Pe de altă parte, în aproape 70% din familiile beneficiare de ajutor social există cel puțin un adult nepensionar, fără dizabilitate. Reforma inițiată în anul 2022 și-a propus să stimuleze angajarea persoanelor apte de muncă din sistemul de ajutor social.

¹ Inclusiv ajutorul pentru perioada rece a anului, care este gestionat în același sistem.

Alocațiile sociale de stat sunt prestații de protecție socială oferite persoanelor cu dizabilitate sau persoanelor care au atins vârsta de pensionare, dar care nu sunt asigurate social. Numărul persoanelor aflate în această situație a crescut constant în ultima perioadă: de la 56 mii în 2016 la aproape 77 mii în 2022, o creștere de 37% în 6 ani (Tabelul 2). Această evoluție se datorează în special creșterii numărului persoanelor care au atins vârsta de pensionare fără a realiza un stagiu de contribuție de cel puțin 15 ani, care să le ofere dreptul la pensia pentru limita de vârstă (+9 mii de persoane), precum și a persoanelor cu dizabilitate fără stagiu de contribuție care să le ofere dreptul la pensia de dizabilitate (+10 mii de persoane).

Valoarea alocațiilor sociale de stat a crescut considerabil în 2022 (+90% în iulie față de aceeași lună a anului precedent), datorită faptului că acestea sunt legate de pensia minimă.

Tabelul 2. Numărul de beneficiari de alocații sociale și mărimea medie a alocațiilor sociale, situația la 1 iulie

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Număr de beneficiari de alocații sociale de stat, mii persoane</i>								
Persoane cu dizabilitate	6,9	6,9	8,2	10,1	11,8	13,8	14,9	17,3
Persoane cu dizabilitate din copilarie	27,1	26,8	27,0	27,1	27,5	27,8	27,8	28,1
Copii cu dizabilitate pînă la 18 ani	13,1	12,0	11,9	11,3	11,1	10,9	10,6	11,1
Copii care au pierdut întreținătorul	4,2	4,3	4,8	5,3	5,9	6,2	6,3	6,3
Persoane care au atins vîrsta de pensionare	5,2	6,1	7,0	7,9	8,8	9,7	11,5	14,0
<i>Prestația medie, lei</i>								
Persoane cu dizabilitate	162,4	178,4	197,9	262,1	272,5	564,7	586,5	1112,7
Persoane cu dizabilitate din copilarie	443,6	487,5	543,2	677,4	712,5	746,1	783,2	1494,5
Copii cu dizabilitate pînă la 18 ani	452,4	500,7	561,9	701,0	735,3	767,2	806,7	1539,6
Copii care au pierdut întreținătorul	363,8	401,7	434,5	577,3	603,6	625,0	647,5	1232,3
Persoane care au atins vîrsta de pensionare	129,0	141,8	153,6	204,1	215,5	563,6	593,2	1138,1

Protecția socială a familiilor cu copii se află la confluența celor două sisteme: de asigurări sociale și de asistență socială. La nașterea copilului, familiile beneficiază atât de prestații de asistență socială neasigurate – indemnizația la nașterea copilului, indemnizația pentru îngrijirea copilului pînă la vârsta de 2 ani –, cât și de prestații de asigurări sociale: indemnizațiile de maternitate, de paternitate și pentru creșterea copilului. În perioada 2020-2022, pentru protecția socială a familiilor cu copii Republica Moldova a alocat în medie 1,2% din PIB (dintre care 0,9 puncte procentuale pentru prestații de asigurări sociale și 0,3 puncte procentuale pentru prestații neasigurate), o pondere mai mică în comparație cu media europeană de 2,3%².

² https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Expenditure_on_social_protection_benefits_by_function,_2019.png

Pentru a răspunde provocărilor demografice, este imperativ necesară o diversificare a prestațiilor și serviciilor oferite familiilor cu copii, mai ales în ceea ce ține de serviciile de îngrijire a copiilor mici.

Serviciile sociale acoperă o parte mică a protecției sociale. În 2022, din peste 38 de miliarde de lei alocate pentru protecția socială, doar 1,8 miliarde de lei au fost destinate serviciilor sociale. Din totalul resurselor dedicate serviciilor sociale:

- 69% sunt destinate persoanelor cu dizabilități: asistența personală, centrele de plasament, locuințele protejate etc.;
- 21% sunt adresate copiilor: asistența parentală profesionistă, tutela/curatela, centrele de plasament etc.;
- 5% finanțează servicii de tip sanatorial;
- 2% acoperă cheltuielile cantinelor sociale;
- 2% asigură alte servicii: pentru victimele traficului de ființe umane, a violenței în familie, a bolnavilor HIV/SIDA etc.

Serviciile sociale oferite persoanelor cu dizabilități sau copiilor aflați în situație de risc / lipsiți de îngrijire părintească se înscriu într-o strategie amplă de dezinstituționalizare, dar care se implementează inegal.

Pentru dezinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități, autoritățile din domeniu și-au asumat obiective concrete până în 2026, printre care închiderea a trei instituții rezidențiale din șase și reducerea cu 60% a numărului persoanelor cu dizabilități instituționalizate. Deși aceste obiective au fost anunțate încă în 2018, progresul înregistrat este modest.³

În domeniul dezinstituționalizării copiilor progresele sunt considerabil mai pronunțate, în servicii sociale de tip familial fiind plasați mai mulți copii decât în instituțiile rezidențiale. Conform datelor din 2021, în sistemul rezidențial erau plasați 676 de copii, în asistența parentală profesionistă – 811 copii, în asistența personală – 1362 copii, în serviciile de tutelă/curatelă – 9972 copii, în custodie – 7012 copii⁴.

În Republica Moldova se prestează 29 de tipuri de servicii sociale de prevenire a separării copilului de familie și servicii sociale de îngrijire. Serviciul de sprijin familial este principalul instrument utilizat de sistemul de asistență socială pentru prevenirea separării copilului de familie, dar finanțarea acestuia a fost inconstantă în ultimii ani, întrucât a depins de încasările în Fondul de susținere a populației.

Pentru îmbunătățirea protecției sociale, este necesară dezvoltarea serviciilor sociale adresate populației și accelerarea procesului de dezinstituționalizare. În contextul evoluțiilor demografice, se impune o diversificare a serviciilor sociale adresate persoanelor vârstnice, cu accent pe participarea activă a acestora în viața socială. De asemenea, pentru serviciile sociale de îngrijire a persoanelor cu dizabilități sau a copiilor lipsiți de îngrijire părintească este necesară o abordare unificată la nivel național pentru asigurarea unei finanțări predictibile și echitabile. În contextul în care implementarea serviciilor sociale incluse în Pachetul minim de

³ Raport cu privire la realizarea în anul 2021 a Planului de acțiuni privind implementarea Programului național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale gestionate de Agenția Națională Asistență Socială pentru anii 2018-2026, disponibil aici: [RAPORT-DI-2021-FINAL.pdf \(anas.md\)](#)

⁴ Changing the way we care, „Evaluarea situației prestării serviciilor sociale destinate copiilor și familiilor vulnerabile”, 2021, [Social Services \(bettercarenetwork.org\)](#)

servicii sociale⁵ a cunoscut numeroase sincope în ultimii ani din cauza subfinanțării Fondului de susținere a populației, este necesară o reformă pentru a asigura finanțarea directă a serviciilor sociale de bază din bugetul de stat, precum și o mai bună planificare, raportare și monitorizare a serviciilor sociale prestate în mediu familial.

De asemenea, la nivel sectorial, este necesară consolidarea sistemului de asistență socială, îmbunătățirea practicilor de stabilire a gradelor de dizabilitate și incapacitate de muncă, eficientizarea politicilor ocupaționale și a activității de inspecție a muncii.

Presiunile asupra sistemului de protecție socială și în special asupra celui de asigurări sociale vor crește pe fondul îmbătrânirii populației. În anul 2030, aproximativ 29% din populația țării va avea vârsta de peste 60 de ani, iar către 2050 ponderea va ajunge la 34%. Vulnerabilitatea persoanelor în etate se va mări ca urmare a sarcinii demografice în creștere, gradului mare de dependență, speranței la o viață sănătoasă scăzută și calității insuficiente a serviciilor de sănătate. Aceste lucruri vor avea un efect major atât asupra sistemului de asigurări sociale de stat, cât și asupra sistemului de asistență socială.”

2. La Capitolul 3 *Viziunea de dezvoltare 2030*, sugerăm:

- reformularea acesteia în conformitate cu *pct. 3.2 Elaborarea viziunii din Capitolul III. Etapele elaborării și aprobării documentelor de planificare și documentelor de politici publice* a ghidului metodologic „Integrarea prevederilor strategiei naționale de dezvoltare în documentele de planificare și documentele de politici publice la nivel național”, aprobat de Cancelaria de Stat în anul 2021, după cum urmează: „*Dimensiunile calității vieții din Republica Moldova îmbunătățite tangibil și durabil, în corespundere cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD) și aspirațiile europene stabilite în Acordul de Asociere cu Uniune Europeană*”.

Menționam că viziunea, de regulă, se formulează astfel încât să răspundă la întrebarea: unde dorim să fim și nu sub formă de acțiuni, care sânt caracteristice, de regulă, direcțiilor prioritare;

- în ultimul rând al primului alineat, după textul „*îmbunătățirea nivelului de trai al oamenilor*”, propunem de adăugat textul „*...și consolidarea rezilienței demografice*”;

- completarea cu un nou element-cheie: „*promovarea unei politici proactive de protecție a copilului și familiilor cu copii*”.

3. La Capitolul 4 *Obiectivele de dezvoltare 2030*, **Obiectivul general 1** punctul „*stimularea creșterii productivității cu ritmuri mai rapide față de creșterea salariului real, prin diversificare, modernizarea tehnologică și inovație (Obiectivul de dezvoltare durabilă 8.2)*”;

se propune în următoarea redacție:

⁵ Serviciul social de suport monetar adresat familiilor/persoanelor defavorizate, Serviciul social de sprijin pentru familiile cu copii, Serviciul social „Asistență personală”.

„stimularea creșterii productivității prin diversificare, modernizare tehnologică și inovație (Obiectivul de dezvoltare durabilă 8.2);”

Argumentare: creșterea productivității trebuie să rezulte în menținerea echilibrului între remunerarea muncii și remunerarea capitalului și, dimpotrivă, în condițiile în care partea salarială în valoarea adăugată creată de economia din Republica Moldova este mică, creșterea productivității muncii ar trebui să stimuleze creșterea părții salariale în valoarea adăugată, deci creșterea salariului real ar putea fi – cel puțin pentru o perioadă – mai dinamică decât creșterea productivității muncii, pe de o parte pentru a restabili echilibrul între muncă și capital, iar pe de altă parte pentru a reduce inegalitățile sociale și a spori puterea de cumpărare a populației.

- la *Obiectivul general 1. Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților*, propunem introducerea unui punct suplimentar, după punctul *„stimularea creșterii productivității...”*

în următoarea redacție:

„stimularea remunerării echitabile a muncii prin consolidarea dialogului social, aplicarea salariilor minime adecvate și combaterea remunerării subdeclarată în conformitate cu cele mai bune practici europene (Obiectivul de dezvoltare durabilă 8.8);”

Argumentare: fenomenul muncii subdeclarată, adică a salariilor achitate pe jumătate oficial și pe jumătate „în plic” este foarte răspândit în Republica Moldova și erodează sustenabilitatea sistemului social. Munca este de multe ori remunerată mai puțin decât valoarea acesteia din cauza puterii de negociere reduse a lucrătorilor. Un mecanism de aplicare adecvată a salariului minim va contribui la corectarea acestor deficiențe structurale, precum și o intensificare a politicilor de combatere a remunerării subdeclarată.

- **Obiectivul general 6** propunem să fie completat cu un nou obiectiv specific: *„Obiectiv specific 6.3. Asigurarea unui sistem de protecție a copilului care răspunde prompt și eficient la nevoile fiecărui copil”*.

4. (CNAS, vizat de MMPS) La **Capitolul 5 Direcții de politici și intervenții prioritare subpct. 5.28 Protecție socială** la alineatul 6 se propun următoarele ajustări.

- după textul *„Perfecționarea legislației în domeniul asigurărilor sociale:”* de completat cu textul *„asigurarea sustenabilității bugetului asigurărilor sociale de stat, uniformizarea cotelor contribuțiilor de asigurări sociale”*;
- textul *„extinderea tipurilor și volumului prestațiilor și serviciilor acordate în cadrul sistemului de asigurări sociale”* de substituit cu

„revizuirea tipurilor de prestații și servicii acordate în cadrul sistemului de asigurări sociale”.

Argumentare: Propunerea de extindere a tipurilor și volumului prestațiilor și serviciilor acordate în cadrul sistemului de asigurări sociale nu corespunde principiilor de bază ale sistemului public de asigurări sociale, precum și **Obiectivului specific 6.2. Consolidarea durabilității sistemului de asigurări sociale.**

Extinderea tipurilor și volumului prestațiilor și serviciilor acordate în cadrul sistemului de asigurări sociale este posibil a fi realizată în condițiile sustenabilității și durabilității sistemului.

Din anul 2009 bugetul asigurărilor sociale de stat, instrumentul financiar al sistemului prenotat, se află în situație de deficit bugetar. Implementarea politicilor noi în domeniul prestațiilor de asigurări sociale, pe fundalul descreșterii numărului plătitorilor de contribuții, coraportului nefavorabil dintre numărul persoanelor asigurate către numărul beneficiarilor de prestații (ex. în anul 2021 pentru întreținerea unui pensionar au contribuit 1,27 persoane asigurate), și fără ajustarea tarifului contribuțiilor, a cauzat menținerea insuficienței mijloacelor proprii a sistemului public de asigurări sociale și formarea dependenței de transferuri de la bugetul de stat pentru acoperirea deficitului bugetului asigurărilor sociale de stat.

	Cheltuielile din mijloacele bass		Veniturile proprii bass		Depășirea cheltuielilor bass asupra veniturilor proprii, mil. lei
	mil. lei	% fata de anul precedent	mil. lei	% fata de anul precedent	
2014	9527,3		8368,8		1158,5
2015	10255,4	107,6	9279,5	110,9	975,9
2016	11346,1	110,6	10044,6	108,2	1301,5
2017	12637,8	111,4	11877,8	118,3	760,0
2018	13962,5	110,5	13120,1	110,5	842,4
2019	15686,0	112,3	13791,4	105,1	1894,6
2020	17138,8	109,3	14516,2	105,3	2622,6
2021	19343,2	112,9	16522,1	113,8	2821,1
2022 precizat	23789,6	123,0	18973,1	114,8	4816,5

Sistemul public de asigurări sociale din Republica Moldova nu este unul durabil din punct de vedere financiar și nu este capabil să-și exercite funcțiile sale de bază: de înlocuire a pierderii totale sau parțiale a veniturilor ca urmare a apariției unor riscuri asigurate, precum vârsta, dizabilitatea, accidente de muncă, boala, maternitatea, pierderea locului de muncă, decesul.

Respectiv, volumele prestațiilor de asigurări sociale trebuie să fie strâns corelate și direct dependente de volumul contribuțiilor de asigurări sociale cu care contribuie fiecare participant la acest sistem. Extinderea tipurilor de prestații și servicii acordate din sistemul de asigurări sociale va pune și mai mult în pericol

sustenabilitatea sistemului. În acest context, menționăm, că cu scopul asigurării sustenabilității, sistemul public de asigurări sociale, pe parcursul funcționării, a fost perfecționat astfel, încât un șir de prestații sociale, care nu se refereau la riscuri de asigurări sociale, au fost transferate către sistemul de asistență socială, proces care poate fi continuat (ex. cheltuielile pentru procurarea biletelor de tratament balneo-sanatorial persoanelor asigurate).

- textul „*repartizarea cotei contribuțiilor de asigurări sociale conform tipurilor de riscuri sociale asigurate*” de exclus.

Argumentare: Începând cu anul 1999 sunt depuse eforturi pentru a organiza și a menține un sistem public de asigurări sociale de stat sustenabil, viabil, care funcționează în baza unor principii stricte pentru toți participanții la sistem, dintre care cele mai importante sunt: de unicitate, solidaritate, obligativitate, egalitate și contributivitate.

Abordarea egală a tuturor plătitorilor de contribuții s-a manifestat prin menținerea unui tarif unic al contribuțiilor de asigurări sociale, cu excepția celor care activează în condiții speciale (care calculează și achită cu 10 puncte procentuale mai mult).

Această abordare a permis a asigura, până în anul 2009, sustenabilitatea BASS, inclusiv a asigura solidaritatea sistemului între diferite categorii de plătitori și beneficiari. Ulterior, prin decizii politice neargumentate din punct de vedere a echității și egalității participanților la sistemul public de asigurări, s-au stabilit tarife preferențiale, diminuate, subvenționate pentru diferite categorii de plătitori: angajații la rezidenții parcurilor pentru tehnologia informației, angajații din domeniul transportului rutier de persoane în regim de taxi, persoanele care exercită independent profesiunea de medic în una dintre formele de organizare a activității profesionale prevăzute de Legea ocrotirii sănătății nr. 411/1995, unele categorii de angajați din domeniul agriculturii, scopul urmărit fiind stimularea dezvoltării anumitor sectoare economice. De menționat este, că pentru ultimii, o parte din tariful datorat bugetului asigurărilor sociale de stat este acoperit din mijloacele bugetului de stat, și anume 6% la suma salariilor și recompenselor calculate lunar pentru toți angajații, ceea ce reprezintă o facilitate suplimentară pentru această categorie de plătitori.

Din anul 2018 pentru angajatorii din sectorul privat tariful contribuției a fost diminuat cu 5 puncte procentuale față de sectorul bugetar, însă din datele statistice nu s-a constatat o creștere semnificativă a bazei de calcul a contribuțiilor mai mare decât cea estimată de Ministerul Economiei.

Totodată, din anul 2021 s-a stabilit o singură cotă a contribuțiilor de asigurări sociale de stat datorată de angajator, respectiv, s-a comasat cota contribuției datorată de angajator și cota contribuției individuale de asigurări sociale datorată de angajați. Calculul și plata contribuției de asigurări sociale se fac lunar de către angajator.

Argumentarea modificărilor menționate ține de repartizarea poverii fiscale între angajator și angajat. Concomitent, această abordare a avut drept scop simplificarea procedurii de calcul și de achitare a contribuțiilor pentru angajator, fapt ce a contribuit la ridicarea indicatorilor Doing Business. Simplificarea procedurilor a avut impact direct asupra optimizării proceselor de administrare și control, exercitate de Serviciul Fiscal de Stat și Casa Națională de Asigurări Sociale.

De asemenea evidențiem că repartizarea cotei contribuțiilor de asigurări sociale conform tipurilor de riscuri sociale asigurate nu va contribui la soluționarea celei mai actuale probleme a sistemului public de asigurări sociale, care se va menține și în următoarea perioadă - dezechilibrarea bugetului asigurărilor sociale de stat.

Tariful contribuției de asigurări sociale de stat, aplicat la moment pentru calcularea obligațiilor plătitorilor față de bugetul asigurărilor sociale de stat, nu permite acoperirea cu mijloace financiare suficiente pentru a plăti integral toate prestațiile de asigurări sociale. Insuficiența mijloacelor proprii ale bugetului asigurărilor sociale de stat se estimează pentru anul 2022 în cuantum de 4,8 mlrd. lei, ceea ce ar corespunde unei cote de 6% la fondul de remunerare a muncii, estimat de către Ministerul Economiei pentru anul curent.

În așa fel, în cazul aplicării propunerii nu este clar cum poate fi divizat tariful care inițial nu oferă o acoperire deplină.

Pe de altă parte, la moment în Republica Moldova nu avem un tarif unitar de calculare a contribuțiilor pentru un pachet deplin de prestații de asigurări sociale.

Corelarea contribuțiilor de asigurări sociale cu anumite tipuri de riscuri asigurate și, respectiv, cu anumite prestații sociale, ar însemna reformarea sistemului public de asigurări sociale.

În Republica Moldova nu există un tarif unic al contribuțiilor de asigurări sociale, care ar urma să fie divizat conform tipurilor de riscuri.

Existența unui spectru destul de variat de tarife ale contribuțiilor, stabilite în dependență de sectorul economiei naționale (privat, bugetar), pe tipuri de plătitori, tarife privilegiate etc., toate acestea au condus la slăbirea sustenabilității sistemului public de asigurări sociale precum și la încălcarea principiul de bază a sistemului public de asigurări sociale, principiul egalității, admițând o abordare selectivă, preferențială pentru unii plătitori de contribuții pentru asigurarea unor drepturi sociale egale, garantate tuturor participanților la sistem, demotivează ceilalți participanți, stimulează căutarea căilor de obținere a unor facilități la partea de datorare a contribuțiilor.

Totodată, prin crearea sistemului de evidență individuală REVIND se realizează evidența drepturilor și obligațiilor de asigurări sociale în sistemul public, iar repartizarea cotei contribuțiilor ar însemna și evidența individuală diferențiată.

Concluzionăm, că atingerea obiectivului de Consolidare a durabilității sistemului de asigurări sociale poate fi realizată prin măsuri de creștere a volumului contribuțiilor de asigurări sociale acumulate, precum și revizuirea tipurilor de prestații sociale nespecifice asigurărilor sociale de stat.

- textul „*instituirea pensiei de bază*” de exclus

Argumentare: Instituirea prestației respective vine în contradicție cu principiile sistemului public de asigurări sociale conform cărora pensia este un drept bănesc corelativ contribuțiilor achitate.

- textul „*și pentru ambii părinți în familiile cărora s-au născut și au fost educați până la vârsta de 8 ani, 5 și mai mulți copii*” de exclus;

Argumentare: Legislația actuală prevede stabilirea pensiei în cazul mamelor care au născut și au educat până la vârsta de 8 ani, 5 și mai mulți copii pentru un stagiul incomplet de cotizare, dar nu mai puțin de 15 ani. De asemenea se propune în cazul realizării acțiunilor de „*diminuarea stagiului de cotizare necesar pentru pensionarea anticipată pentru activitate în condiții deosebite de muncă*” și „*diminuarea vârstei de pensionare pentru limită de vârstă și a stagiului de cotizare necesar pentru lucrătorii care activează în condiții de risc sporit pentru sănătate (de exemplu: personalul medical, alte categorii de lucrători aflați în prima linie de combatere a pandemiei Covid-19) etc. (O1.1-O1.3, O6.1, O6.2)*” instituirea unui tarif majorat de contribuții de asigurări sociale în cazul activităților date, analogic activităților din aviația civilă care acordă dreptul la stabilirea pensiei anticipate vârstei standard de pensionare. În caz contrar, realizarea acțiunilor indicate vs avea impact financiar asupra bugetului asigurărilor sociale de stat, existând riscul sporirii deficitului bugetar și incapacitate de plată a prestațiilor sociale.

La acest capitol mai subliniem că legislația de pensionare națională deja prevede acordarea pensiei anticipate pentru carieră lungă.

5. La solicitarea Comisiei Naționale a Pieței Financiare (CNPF) de a completa pct. 5.28 Protecție socială din Capitolul 5 Direcții de politici și intervenții prioritare, în următoarea redacție: Dezvoltarea sistemului de pensii multi-pilon funcțional și sustenabil, prin asigurarea unui cadru regulator și fiscal facil și prudent, inclusiv prin dezvoltarea sistemului de pensii administrate privat – Pilonul II (pensiile private obligatorii) (O1.1-O1.3, O6.1, O6.2),

considerăm că astăzi Casa Națională de Asigurări Sociale nu are capacitatea de a administra Pilonul II cu resursele și capacitățile de care dispune. O astfel de politică trebuie să fie însoțită de creșterea capacității CNAS – inclusiv prin crearea unor subdiviziuni cu o finanțare corespunzătoare complexității administrării Pilonului II – sau de crearea unei alte instituții care să administreze fondurile Pilonului II.

În acest context, sugerăm următoarea redacție:

„Dezvoltarea sistemului de pensii multi-pilon funcțional și sustenabil, prin asigurarea unui cadru regulator și fiscal facil și prudent, inclusiv prin dezvoltarea sistemului de pensii administrate privat – Pilonul II (pensiile private obligatorii) cu condiția consolidării instituției responsabile de administrarea fondurilor de pensii (O1.1-O1.3, O6.1, O6.2)”

6. La Capitolul 5 Direcții de politici și intervenții prioritare:

- la pct. 5.1 Activitatea Parlamentului, textul „... de evaluare ex-ante a impactului ...” se substituie cu textul „... de evaluare ex-ante și ex-post a impactului ...”, în conformitate cu prevederile pct. 1.3 Ciclul de viață al documentelor de planificare și al documentelor de politici publice, subpct. 6 Evaluarea din Capitolul I. Aspecte generale a ghidului metodologic „Integrarea prevederilor strategiei naționale de dezvoltare în documentele de planificare și documentele de politici publice la nivel național”, aprobat de Cancelaria de Stat în anul 2021.

În acest context, subliniem că „Evaluarea intermediară și ex-post reprezintă procesul prin care sunt analizate rezultatele intermediare și finale ale implementării documentelor de planificare și documentelor de politici publice pentru a măsura impactul acestora, inclusiv în vederea unei eventuale actualizări și/sau elaborări a unor noi documente sau finalizării implementării documentelor de politici publice înainte de termen”.

- la pct. 5.4 Politici și management în domeniul bugetar-fiscal, propunem de completat cu următorul subpunct: „Integrarea prognozelor demografice în procesul bugetar, respectiv în CBTM”.

- la pct. 5.5 Guvernare eficientă bazată pe evidențe și știință, sugerăm de completat cu următorul subpunct: „Dezvoltarea procedurilor și capacităților de integrare a perspectivelor demografice în politicile publice sectoriale / evaluarea impactului asupra situației demografice”.

- la pct. 5.12 Promovarea oportunităților investiționale, textul „Dezvoltarea pieței de capital și sporirea varietății, accesibilității și calității instrumentelor de finanțare” se substituie cu textul „Dezvoltarea pieței de capital și sporirea varietății, accesibilității și calității instrumentelor de finanțare, inclusiv prin organizarea anuală împreună cu România a forumurilor investiționale.”

Astfel, menționăm că piața de capital din România se află pe radarul unei comunități extinse de investitori internaționali și este inclusă în indicii *FTSE Russell* dedicați piețelor emergente, iar bunele practici de preluat în contextul obținerii de către Republica Moldova a statutului de țară candidată la Uniunea Europeană, reprezintă o oportunitate majoră care trebuie valorificată cu succes.

Specificăm că un prim pas în acest sens a fost desfășurarea pe 13 septembrie 2022 a *Forumului la nivel înalt „Moldova - România: Capital bridges”*.

- la pct. 5.13 *Dezvoltarea durabilă a agriculturii*, propunem includerea unui subpunct suplimentar cu următorul cuprins: „*Încurajarea asocierii fermierilor în cooperative agricole și alte organizații de producători*”.

Considerăm că abordarea în cauză ar diminua costurile aprovizionării dintr-o localitate sau grup de localități, ar crește puterea de negociere a prețurilor pentru furnizarea producției agricole en-gros și, ar asigura astfel, economii majore, în beneficiul micilor agricultori.

Totodată, grupurile de producători agricoli vor putea mai ușor coopera cu institutele de cercetare aplicativă din țară și de peste hotare și, respectiv, implementa bunele practici agrotehnice, inclusiv de agricultură ecologică.

- la pct. 5.26 *Politici de tineret, educație și cercetare*, textul „*Implementarea politicilor prietenoase familiei în sectorul public și privat, facilitarea dezvoltării creșelor și grădinițelor private și de întreprindere prin simplificarea cadrului regulator, facilități fiscale, subvenții și promovarea activă a acestor servicii în rândul populației (O1.1-O1.3, O3.1-O3.3, O7.1, O8.3)*”,

de substituit cu textul „*Elaborarea politicilor prietenoase familiei și implementarea acestora la locul de muncă de către sectorul privat, facilitarea dezvoltării serviciilor alternative de îngrijire a copiilor de către companii prin simplificarea cadrului regulator, facilități fiscale, subvenții și promovarea activă a acestor servicii în rândul populației (O1.1-O1.3, O3.1-O3.3, O7.1, O8.3)*”.

- la pct. 5.28 *Protecție socială*, de completat cu următorul subpunct „*Dezvoltarea sistemului de prestații sociale acordate copiilor și familiilor cu copii care să răspundă nevoilor acestora în vederea asigurării unui trai decent. (O1.1-O1.3).*”

- la pct. 5.28 *Protecție socială* înainte de punctul „*Informarea activă a populației despre legătura dintre contribuții și beneficii...*” propunem introducerea unui punct suplimentar în următoarea redacție: „*Corelarea valorii contribuțiilor sociale cu drepturile de asigurări sociale garantate în corespundere cu principiul sistemului de pensionare redistributiv bazat pe solidaritatea între generații (O1.1-O1.3, O6.1, O6.2).*”

7. La Capitolul 6 *Impactul*, propunem următorii indicatori suplimentari la Obiectivele generale 2 și 3.

Tabelul 5. Indicatorii de evaluare a impactului de dezvoltare a SND „Moldova 2030”

Obiectivul general/ Indicatorul	Sursa	Valoarea de referință	Ținta interme- diară (media 2022-2025)	Ținta finală (media 2026-2030)
Obiectivul general 2. Îmbunătățirea condițiilor de trai				

32	Indicele îmbătrânirii active, %	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	28,7 (2020)	31,8	36,8
33	Ponderea populației care intenționează să se mute într-o altă țară în următorii 3 ani, %	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (Studiul Generații și Gen)	15,5 (2020)	13	10
Obiectivul general 3. Garantarea educației relevante și de calitate					
36	Rata de cuprindere în instituțiile de educație antepreșcolară, %	BNS	16 (2021)	20	24

8. La *Capitolul 6 Impactul*, propunem următorul conținut la **Obiectivul general 6. Un sistem de protecție socială solid și incluziv:**

Obiectivul general 6. Un sistem de protecție socială solid și incluziv					
55.	Ponderea populației încadrate în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală	CNAM	87,8 (2020)	90	92
56.	Coraportul dintre pensia medie pentru limită de vârstă și câștigul salarial mediu lunar nominal brut, %	BNS	23,2 (2020)	30,0	35,0
57.	Coraportul dintre pensia medie pentru limită de vârstă și minimul de existență pentru pensionari, %	BNS	88,2 (2020)	140	170
58.	Acoperirea populației celei mai sărace (cei mai săraci 20%) cu prestații de Ajutor social, %	BNS	20,7 (2018)	25	35
59.	Ponderea serviciilor sociale în bugetul protecției sociale	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	4,7 (2022)	6,5	9,0
60.	Numărul de persoane cu dizabilități instituționalizate	Agencia Națională de Asistență Socială (ANAS)	1766 (2021)	1400	1000
61.	Număr de persoane cu dizabilități care au beneficiat de programe de formare și orientare profesională pentru încadrarea în câmpul muncii	Agencia Națională de Ocupare a Forței de Muncă	236 (2021)	1000	3000
62.	Rata sărăciei extreme la copiii de 0-17 ani, %	BNS	11,2 (2019)	8,5	6,0
63.	Ponderea copiilor aflați în situație de risc, %	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	1,8 (2020)	1,5	1,2

64.	Pondere copilor în servicii de plasament de tip familial, %	Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	83,4 (2021)	95,0	98,0
-----	---	--	----------------	------	------

În context, menționăm că Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în conformitate cu competențele funcționale, va întreprinde toate măsurile necesare pentru realizarea obiectivelor și atingerea rezultatelor scontate prevăzute de Strategie, pentru creșterea calității vieții populației.

Ministru

Marcel SPATARI

Digitally signed by Spatari Marcel
Date: 2022.09.20 15:26:38 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

*Executor: Alexandru Gamanjii,
Tel.: 022 262 140, e-mail: alexandru.gamanjii@social.gov.md*

MINISTERUL FINANTELOR
AL REPUBLICII MOLDOVA

16.09.2022 nr. 05-03/86/1274

La nr. 18-23-8813 din 09.09.2022

*Referitor la avizarea proiectului de hotărâre
cu privire la aprobarea proiectului de lege
pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”
(număr unic 659/CS/2022)*

Cancelariei de Stat

e-mail: cancelaria@gov.md

Ca urmare a examinării Proiectului menționat supra, Ministerul Finanțelor prezintă următoarele comentarii / propuneri.

La Capitolul 1. Introducere, Capitolul 2. Analiza situației (pag.6), în expresia „invazia militară a Ucrainei de către Federația Rusă” se propune substituirea cuvântului „invazia” prin „invadarea”, pentru a disipa orice ambiguitate a sensului.

La Capitolul 2. Analiza situației, subcapitolul 2.12. Situația Drepturilor Omului (pag.39), în ultimul alineat, sintagma „situația rămâne a fi una,” necesită a fi completată cu aprecierea dată acesteia de către autor.

La Capitolul 3. Viziunea de dezvoltare 2030 (pag.40), elementele-cheie enumerate se propun a fi expuse prin prioritizare, în momentul de față dând impresia unui haotism.

La Capitolul 4. Obiectivele de dezvoltare 2030, Obiectivul specific 9.3. Sporirea securității în funcționarea infrastructurilor și sistemelor critice (pag.47), în ultimul alineat este menționată sintagma „abordarea nexus-umanitar-dezvoltare-pace”. Se propune menționarea în subsol, a unor caracteristici/explicații a ceea ce înseamnă această abordare.

La Capitolul 5. Direcții de politici și intervenții prioritare:

– *Subcapitolul 5.4. Politici și management în domeniul bugetar-fiscal:*

✚ (pag. 51), în alineatul șapte, textul „Impozitarea justă a beneficiarilor efectivi ai marilor averi și a proprietăților de lux pentru asigurarea progresivității taxării și asigurarea recuperării/compensării veniturilor fiscale ratate de pe urma evaziunilor (O1.3, O7.1, O7.3).” se propune a fi expus în următoarea redacție „Impozitarea justă a beneficiarilor efectivi ai marilor averi și a proprietăților de lux care nu și-au onorat pe deplin obligațiile fiscale pentru asigurarea recuperării/compensării veniturilor fiscale ratate de pe urma evaziunilor (O1.3, O7.1, O7.3).”

- (pag. 52), în primul alineat, textul „Revizuirea, uniformizarea și legiferarea sistemului de interpretări a legislației fiscale (O1.3, O7.1, O7.3, O8.3)” se propune a fi exclus, în contextul în care, conform art.72 alin.(2) din Legea 100/2017 cu privire la actele normative, interpretarea oficială a legilor se realizează exclusiv de către Parlament prin adoptarea legilor de interpretare.
- *Subcapitolul 5.5. Guvernare eficientă bazată pe evidențe și știință (pag.52)*, expresia „Integrarea în procesul de elaborare și implementare a tuturor politicilor de stat a principiului Abordării Bazate pe Gen (...)”, se propune a fi reformulată prin prisma faptului că nu în toate documentele de politici este posibil / necesar a fi integrat principiul dat.
- *Subcapitolul 5.10. Susținerea întreprinderilor mici și mijlocii (pag.56)*, sintagma „Decriminalizarea sancțiunilor economice” se propune a fi revăzută în ideea unei ulterioare reformulări, ținând cont de faptul că o sancțiune economică, aprobată prin legislația națională, din start nu are cum să poarte un caracter criminal.
- *Subcapitolul 5.11. Protecția concurenței și ajutoarele de stat (pag.57)*, în enunțul „Eliminarea graduală a subvențiilor firmelor pentru cheltuieli curente (...)”, cuvântul „firmelor” se va substitui prin sintagma „societăților comerciale”.
- *Subcapitolul 5.12. Promovarea oportunităților investiționale (pag.57):*
 - ✦ În primul enunț, se propune excluderea textului „evitarea modificărilor frecvente a legislației fiscale și asigurarea unei perioade de tranziție înainte de intrarea în vigoare a noilor prevederi”, în contextul în care, frecvența modificărilor legislației fiscale este examinată prin prisma principiilor aplicabile sistemului fiscal (neutralitate, certitudine, echitate, stabilitate, randament), precum și necesitatea eficientizării administrării fiscale. Or, limitarea dreptului Ministerului Finanțelor în calitate de autoritate responsabilă de elaborarea politici fiscale se consideră defectuoasă.

Totodată, conform art.56 alin.(2) din Legea 100/2017 cu privire la actele normative, pentru legile care modifică Codul fiscal, Codul vamal și Legea nr.1380/1997 cu privire la tariful vamal, precum și pentru legile de punere în aplicare a titlurilor Codului fiscal și a legilor ce țin de politica fiscală, data intrării în vigoare trebuie să survină nu mai devreme de 6 luni de la data publicării legilor respective.

 - ✦ în enunțul „Fortificarea și activizarea diplomației economiei”, cuvântul „economiei” se va substitui prin cuvântul „economice”.
- *Subcapitolul 5.15. Securitate și eficiență energetică, energie din surse regenerabile (pag.59)*, expresia „Completarea plăților curente în cadrul programului de ajutor pentru perioada rece a anului cu subvenții pentru implementarea măsurilor de eficiență energetică” necesită a fi reformulată reieșind din prevederile Legii nr.241/2022 privind Fondul de reducere a vulnerabilității energetice.
- *Subcapitolul 5.19. Dezvoltarea drumurilor și transporturilor rutiere (pag.61)*, în enunțul „Majorarea considerabilă a resurselor alocate în Fondul Rutier (...)”, cuvântul „considerabilă” urmează a fi exclus.

- *Subcapitolul 5.21. Dezvoltarea transportului naval (pag.61)*, în partea ce ține de prima intervenție¹, în cazul în care autorul se referă la programele de cooperare transfrontalieră pentru care Republica Moldova este eligibilă (Programul Interreg NEXT România-Republica Moldova 2021-2027, Programul Interreg NEXT Bazinul Mării Negre), se va nota că decizia privind finanțarea oricăror activități în cadrul acestor programe se fundamentează pe propunerile de proiecte înaintate în cadrul apelurilor lansate, selectate de către Comitetul de Monitorizare al Programului respectiv, urmare a derulării unui proces amplu de evaluare în baza criteriilor de eligibilitate specifice programelor de cooperare transfrontalieră.

- *Subcapitolul 5.23. Politici și management în domeniul protecției mediului (pag.63):*

- ✱ în primul alineat se menționează despre reducerea emisiilor de poluanți în atmosferă și a gazelor cu efect de seră comparativ cu anul de referință 1990. Este relevantă comparația cu anul de referință menționat?

- ✱ în alineatul trei, se solicită excluderea sintagmei „sistemul fiscal,” în contextul în care, impozitele și taxele sistemului fiscal sunt reglementate și implementate prin prisma principiilor prevăzute la art.6 alin.(8) din Codul fiscal nr.1163/1997.

- ✱ în alineatul cinci, se solicită excluderea textului „și la stimulente fiscale” în contextul în care acordarea facilităților fiscale unei categorii de contribuabili contravine principiului echității fiscale, care prevede tratarea egală a persoanelor fizice și juridice, care activează în condiții similare, în vederea asigurării unei sarcini fiscale egale.

Totodată, viziunea pe termen mediu a Ministerului Finanțelor constă în identificarea și implementarea unor măsuri orientate spre subvenționarea directă din partea statului, care ar permite, în mod mai eficient, asigurarea respectării destinației intervenției statului și redistribuirii echitabile a venitului național (spre exemplu, opțiunea de acordare a subvențiilor este mai preferabilă decât scutirea de impozite sau aplicarea unor cote reduse de impozitare).

În acest sens, urmează a fi identificate măsuri de susținere altele, decât cele de ordin fiscal.

Or, în condițiile în care veniturile bugetare sunt limitate, este important ca acestea să fie rațional direcționate ca să asigure maximă eficiență.

- *Subcapitolul 5.26. Politici de tineret, educație și cercetare:*

- ✱ (pag.67), în alineatul șapte, se solicită excluderea sintagmei „facilități fiscale”, iterând argumentul menționat supra.

- ✱ (pag.69), în alineatul trei, sintagma „(...)sistemului de subvenționare în domeniul cercetării aplicate” urmează a fi reformulată, deoarece, conform cadrului normativ, domeniul cercetărilor aplicate nu se subvenționează.

¹ În cadrul programelor de cooperare transfrontalieră cu România, curățarea și amenajarea albiei râului Prut pentru asigurarea navigației fluviale de la estuar până la portul fluvial Ungheni și reabilitarea elementelor portuare și de acostament

La Capitolul 6. Impactul, Tabelul nr.5. Indicatorii de evaluare a impactului de dezvoltare a SND „Moldova 2030”, la obiectivul general 10. Asigurarea unui mediu ambiant sănătos și sigur (pag.81) se propune revederea necesității/apartenenței indicatorului de evaluare de la poziția 98² la acest obiectiv.

La Capitolul 7. Riscuri în implementare, în Tabelul nr.6, rândul 3, coloana 4 (pag.81), măsura „Integrarea priorităților din SND în cadrul de planificare bugetară” nu este una de atenuare a riscului, deoarece alocarea mijloacelor bugetare se efectuează în limita cadrului de resurse disponibil.

La Capitolul 8. Proceduri de raportare (pag.84), la alineatul doi, în enunțul „Ministerul Finanțelor va asigura elaborarea și adaptarea CBTM, urmând prioritățile stabilite în prezenta Strategie”, cuvântul „adaptarea” va fi substituit prin cuvântul „promovarea”.

Suplimentar, pentru a facilita înțelegerea textului de către fiecare cititor, în același timp asigurând respectarea principiului „nimeni să nu fie lăsat în urmă”, se propune completarea Proiectului Strategiei cu Lista abrevierilor și acronimelor (în text fiind utilizate așa sintagme precum: FTTx, xDSL, OSC, OECD – care este acronimul din limba engleză, OSC, etc.).

Totodată, în scopul respectării prevederilor statuate în art.54 alin.(1) lit.e³ din Legea 100/2017 cu privire la actele normative, autorul urmează să examineze posibilitatea înserării unui glosar de termeni, pentru englezismele utilizate (de exemplu: feedback, start-up, bullying, foresight, advocacy, screening, develop, etc.) sau substituirea acestora în text cu termeni din vocabularul limbii române.

Comentariile și propunerile menționate supra, au fost operate inclusiv în textul proiectului (în format track-changes) și se prezintă anexat.

Anexă: 85 file.

Secretar general al ministerului

Digitally signed by Roșca Dina
Date: 2022.09.19 14:25:15 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Dina ROȘCA

Executor: Galina Damian
tel.: (022) 26-25-12
e-mail: galina.damian@mf.gov.md

² Ponderea economiei neobservate în PIB, %

³ e) se interzice folosirea neologismelor dacă există sinonime de largă răspândire. În cazul în care se impune folosirea unor termeni și expresii din alte limbi, se indică, după caz, corespondentul acestora în limba română

Nr. 03-2599 din 16.09.2022

La nr. 18-23-8813 din 09.09.2022

Cancelaria de Stat

Cu referire la proiectul *Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”* (număr unic 659/CS/2022), în limita competenței funcționale, comunicăm următoarele.

I. La punctul 2 „Analiza situației”:

- La **subpct. 2.1.8 „Presiuni demografice globale în creștere”** (pagina 9) după textul „*se confruntă cu problema,*” este necesar de completat/încheiat enunțul cu anume care problemă se confruntă statele dezvoltate.
- La **subpct. 2.2 „Veniturile oamenilor”**, la pagina 11 autorul menționează despre două dividende: cel economic și cel demografic, noțiuni care necesită claritate. De aceea, sugerăm dezvoltarea acestui subiect, mai ales că problema demografică nu este abordată în Strategie, deși este actuală și stringentă.

Subsecvent, cu titlu de recomandare, considerăm necesar îmbunătățirea vizualizării figurilor de la paginile 14 și 15: de exemplu, în Figura 8 denumirea țărilor nu este vizibilă, la Figurile 9 – 12 de uniformizat prezentarea acestora prin eliminarea chenarului.

Pentru o notă de claritate, la pagina 15, considerăm necesar de specificat entitățile care participă la „*dialogul social tripartit*” în Republica Moldova.

- La **subpct. 2.10 „Securitatea umană”** (pagina 34) de revizuit legenda și de inclus valorile corespunzătoare în figurile 18 și 19.
- La **subpct. 2.12 „Situația Drepturile Omului”** (pagina 39) de revizuit și de completat enunțul cu argumentările de rigoare după cuvintele „*situația rămâne a fi una ?..., mai ales în contextul crizelor sanitare și geo-politice din ultimii ani*”.

II. La punctul 5 „Direcții de politici și intervenții prioritare”:

La Direcția prioritară 5.1 „Activitatea Parlamentului” (pagina 49):

- recomandăm reformularea denumirii direcției prioritare 5.1 în corespundere cu abordarea tematică din restul cuprinsului secțiunii – exp.: *Consolidarea capacităților Parlamentului/instituției parlamentare* –, altfel, trebuie să urmeze punctele cu titluri *Activitatea Guvernului/Ministerelor sau altor instituții și autorități publice*.
- întru evitarea dublării, considerăm oportun comasarea propunerii de intervenții nr.1 cu nr.4, și redenumirea acesteia după cum urmează „*Consolidarea capacităților de analiză, monitorizare, evaluare ex-ante și ex-post a impactului politicilor, inclusiv din punct de vedere a egalității de gen (O7.1)*”.

- cu titlu de recomandare, considerăm oportun comasarea propunerilor nr.3 cu nr.5, întrucât ideea principală se repetă.

La **Direcția prioritară 5.2 „Reforma administrației publice”** (pagina 49):

- intervențiile sunt dedicate unor activități tehnice, dar formulate general (exp.: *consolidarea integrității în sectorul public sau cooptarea managerilor din instituțiile private...*), fără a fi trasată direcția generală de reformă, proprie unui document de planificare strategică.
- recomandăm trasarea unor linii directoare a reformei administrației publice (APC și APL), care să conțină cel puțin viziunea privind delimitarea competențelor și/sau modelul de descentralizare.

La **Direcția prioritară 5.3 „Transformare electronică a guvernării, societății și economiei”** (pagina 50):

- considerăm imperios de completat cu o nouă propunere de intervenție „*Dezvoltarea condițiilor pentru sporirea competitivității, diversificarea industriei TI, stimularea startup-urilor și orientarea spre inovare digitală în toate sectoarele economiei (O9.5)*”.
- la propunerea de intervenție nr. 15 (pagina 51) „*Elaborarea unui mecanism centralizat, standardizat și sigur al arhivării documentelor și datelor publice pentru toate instituțiile, care să permită accesarea, analizarea și reutilizarea acestora (O7.1, O7.2)* propunem de completat după textul „*datelor publice*” cu cuvintele „*în format electronic*”.
- recomandăm excluderea priorității - *Promovarea digitalizării plenare a serviciilor publice (O1.1, O1.2, O2.2, O7.1, O7.2, O8.3)* – sau unificarea cu prioritatea - *Digitalizarea plenară a proceselor administrative în administrația publică la nivel central și local, excluderea hârtiei din circuitul documentelor și emiterea documentelor fizice doar la solicitarea explicită a solicitantului (O1.1, O1.2, O2.2, O7.1, O7.2, O8.3)*.

La **Direcția prioritară 5.4 „Politici și management în domeniul bugetar-fiscal”** (pagina 51):

- secțiunea conține aserțiuni prea generale și nu conține angajamente fundamentale legate de managementul în domeniul bugetar-fiscal pe termen mediu și lung.
- recomandăm introducerea a două angajamente fundamentale și cuantificabile, care să determine predictibilitate în domeniul bugetar-fiscal și anume: a) povara fiscală sau nivelul total de impozitare raportat la PIB, care să definească cât vrea să colecteze statul prin taxe și impozite (inclusiv în raport cu media UE) și; b) structura poverii fiscale, care să definească cum vrea să impoziteze statul în următorul deceniu – *munca, capitalul și consumul*.

La **Direcția prioritară 5.5 „Guvernare eficientă bazată pe evidențe și știință”** (pagina 52):

- denumirea domeniului de intervenție este prea categorică și, în egală măsură, confuză. Recomandăm reformularea domeniului de intervenție, prin una mai puțin categorică, din moment ce nu există deocamdată modelări matematice sau axiome care să garanteze rezultatele guvernantei/intervențiilor publice. Totodată, prioritățile legate de drepturile

omului nu sunt neapărat relevante pentru acest domeniu de intervenție, drept pentru care este necesară fie trierea priorităților, fie introducerea drepturilor omului în denumirea domeniului.

La Direcția prioritară 5.7 „Susținerea și implicarea diasporei” (pagina 53):

- lipsește dimensiunea reîntoarcerii cetățenilor acasă. Recomandăm completarea domeniului cu prioritatea de reîntoarcere acasă a diasporei.

La Direcția prioritară 5.8 „Cultură și politici culturale” (pagina 53):

- lipsește viziunea globală a culturii pe care o cultivăm. Recomandăm deschiderea domeniului cu formularea unei dimensiuni culturale general umane pe care o cultivă statul Republica Moldova, acceptabilă pentru toate grupurile sociale, după modelul European al unității prin diversitate.
- la propunerea de intervenție nr. 17 (pagina 54) *„Includerea în programele de sprijin de stat a IMM-urilor măsuri de sprijin pentru inițiativele antreprenoriale în sectorul cultural și creativ (O 1.1, O 1.2, O 4.1-O 4.3, O 7.1, O 8.3)* aceasta urmează a fi reformulată în *„Elaborarea unor programe de sprijin de către stat a IMM-urilor din sectoarele cultural și creativ”*, este mult mai indicat de a elabora programe separate dedicate/bazate pe necesitățile antreprenorilor din sectoarele creativ și cultural.

La Direcția prioritară 5.9 „Politici și management în domeniul macroeconomic și de dezvoltare a economiei” (pagina 55):

- lipsește cadrul macroeconomic general care să definească: a) modelul economic pe termen mediu și lung și b) reziliența și stabilizarea macroeconomică. Totodată, intervențiile prioritare asociate domeniului de intervenție sunt structurate incoerent, în timp ce formulările necesită ajustare.
- recomandăm:
 - a) Deschiderea domeniului cu definirea modelului de creștere economică pentru următorul deceniu și a reperelor principale legate de reziliență.
 - b) Structurarea intervențiilor prioritare/politicilor pe câteva dimensiuni de bază, implicit:
 - Reglementarea mediului de afaceri și infrastructura calității.
 - Piața forței de muncă și dezvoltarea capitalului uman.
 - Accesul la finanțare.
 - Fiscalizarea și responsabilitatea fiscală.
 - Digitalizarea și economia circulară.
 - Administrarea patrimoniului public și Guvernanța întreprinderilor de stat.
 - Integritatea mediului de afaceri.
- la propunerea de intervenție nr. 2 (pagina 55) textul *„formalizarea activității deținătorilor de patente de întreprinzător”* urmează a fi revizuit, dat fiind faptul că activitatea în baza patentei de întreprinzător este deja reglementată prin Legea nr. 93/1998 cu privire la patenta de întreprinzător;

- propunerea de intervenție nr. 4 (pagina 55) *„Educarea moralității fiscale a populației și fortificarea puterii de negociere a angajaților în raport cu angajatorii (O 4.3, O 7.1).”* urmează de exclus și de transferat la **Direcția prioritară 5.27 „Politici și management în domeniul muncii și incluziunii** (pagina 69).
- la propunerea de intervenție nr. 15 (pagina 56) referința la standardul „ISO 37001:2016” este necesar de substituit cu referința la standardul moldovenesc „SM ISO 37001” respectând astfel prevederile art. 15 din Legea nr.20/2016 cu privire la standardizarea națională, care prevede că în actele normative pot fi făcute referințe directe numai la standardele moldovenești publicate în limba de stat.

La Direcția prioritară 5.10 „Susținerea întreprinderilor mici și mijlocii” (pagina 56):

- la propunerea de intervenție nr. 2 (pagina 57) *„Promovarea produselor autohtone pe piața locală și piețele de export, în conformitate cu prevederile Acordului de Asociere cu UE și a Acordurilor OMC (O 1.2, O 7.1, O 9.2)”* urmează a fi expusă în următoarea redacție *„Promovarea produselor autohtone pe piața locală și piețele de export, în conformitate cu prevederile Acordului de Asociere cu UE, a Acordurilor Bilaterale și Multilaterale de Liber Schimb și a Acordurilor OMC (O1.2, O7.1, O9.2).”*
- propunerea de intervenție nr. 5 (pagina 57) *„Tranziția graduală de la subvențiile acordate sectoarelor economice/de activitate [...]”* urmează a fi transferată la **Direcția prioritară 5.4 „Politici și management în domeniul fiscal-bugetar”** (pagina 51) reieșind din dezideratul Direcției prioritare respective.
- suplimentar, considerăm imperios modificarea denumirii **Direcției prioritare 5.10** din *„Susținerea întreprinderilor mici și mijlocii”* în *„Susținerea dezvoltării antreprenoriatului”*, în vederea asigurării dezvoltării/creării condițiilor favorabile pentru mediul de afaceri la general.

La Direcția prioritară 5.11 „Protecția concurenței și ajutoarele de stat” (pagina 56):

- la propunerea de intervenție nr. 6 *„Eliminarea graduală a subvențiilor firmelor pentru cheltuielile curente și reorientarea către cheltuielile de capital / investiționale”* propunem de expus în următoarea redacție *„Reorientarea graduală și/sau prioritizarea subvențiilor firmelor pentru cheltuielile curente către cheltuielile de capital/investiționale”*, deoarece sunt cazuri când subvențiile pentru acoperirea cheltuielilor curente sunt stringente, un exemplu actual fiind subvențiile acordate producătorilor agricoli pentru procurarea combustibilului.
- recomandăm raportarea explicită la normele Uniunii Europene în materie de concurență, ca intervenție prioritară definitorie.
- Completarea cu intervenția prioritară: Realizarea unei evaluări exhaustive cu privire la dimensiunea, formele, oportunitatea și impactul ajutoarelor de stat în Republica Moldova și, după care, racordarea facilităților fiscale și vamale (precum și a altor forme de ajutor de stat) la practicile Uniunii Europene, precum și la prioritățile de creștere economică și dezvoltare a Republicii Moldova.

La Direcția prioritară 5.12 „Promovarea oportunităților investiționale” (pagina 57):

- completarea cu intervenția prioritară: Consolidarea capacităților instituțiilor publice/autorităților publice de a promova oportunitățile investiționale.
- reformularea intervenției *„Poziționarea țării ca locație competitivă pentru producerea și asamblarea componentelor pentru instalațiile de energie regenerabilă și alte produse scientintensive”* cu *„Identificarea sectoarelor prioritare pentru investițiile străine și autohtone și stimularea proiectelor investiționale inovative și prietenoase cu mediul”*.
- reformularea intervenției *„Fortificarea și activizarea diplomației economiei”* cu *„Dezvoltarea unei diplomații economice eficiente și sustenabile”*.
- reformularea intervenției *„Lansarea unor programe de parteneriat „Industrie-Mediul academic și universitar”* și includerea acestuia la domeniul 5.16.

La Direcția prioritară 5.16 „Dezvoltarea sectorului industrial” (pagina 59):

- recomandăm adăugarea unei intervenții generale, care să definească dezvoltarea unui sector industrial rezilient, competitiv și sustenabil (clean industry).
- reformularea intervenției *„Crearea, pe baza universităților și colegiilor relevante, a centrelor regionale de eficientizare a utilizării resurselor și producție industrială competitivă”*.
- reformularea intervenției *„Încurajarea băncilor pentru acordarea unor linii de credit preferențiale ...”* cu *„Crearea unor mecanisme/instrumente de suport/linii de credit preferențiale...sau FACEM”*.
- completarea cu o propunere de intervenție prioritară: Atragerea CMN din sectorul industrial și respecializarea funcțională în lanțurile valorice globale.
- reformularea intervenției prioritară *„Evaluarea fezabilității proiectelor public-private și a antreprenoriatului tehnologic inovațional pentru dezvoltarea industrială, inclusiv reabilitarea industriei microelectronice, producției transportului electric urban de capacitate mică și medie, biotehnologii, medicamente, etc.”* cu *„Stimularea dezvoltării întreprinderilor industriale cu înalt potențial de inovare și creștere, implicit în industria electronică, farmaceutică, creativă.”*
- reformularea intervenției prioritară *„Acordarea de suport financiar și de infrastructură pentru dezvoltarea „micii” industrii alimentare în mediul rural”* cu *„Dezvoltarea infrastructurii industriale și a instrumentelor financiare pentru stimularea micilor producători industriali la nivel local.”*

La Direcția prioritară 5.17 „Politici și management în domeniul dezvoltării regionale și construcțiilor” (pagina 60):

- recomandăm adăugarea unei intervenții generale, care să definească paradigma politicii de dezvoltare regională în Republica Moldova, implicit: a) scopul este de a reduce decalajele de dezvoltare dintre mediul rural și mediul urban/dintre capitală și restul țării; b) scopul este de a consolida creșterea economică la nivel regional, prin focusarea pe orașele poli de creștere sau; c) o combinație a primelor două.

III. La punctul 6 „Impactul” (pagina 74):

La **Tabelul nr.5 Indicatorii de evaluare a impactului de dezvoltare a SND „Moldova 2030”**, intervenim cu următoarele recomandări/propuneri:

1. Sugerăm să se analizeze posibilitatea de a revizui perioadele pentru ținta intermediară: anul 2022 nu ar trebui să fie luat în considerare în calculul indicatorilor pentru ținta intermediară, întrucât procesul de implementare a Strategiei va iniția cel mai probabil începând cu anul 2023. Cu privire la valoarea de referință, sugerăm revizuirea acesteia cu luarea în calcul a anului 2021, care a asigurat recuperarea economiei după criza din 2020.
2. Reieșind din obiectivul primordial al Strategiei de a îmbunătăți calitatea vieții omului **indicatorul 1. ”Rata medie anuală de creștere a PIB-ului, %”** propunem de substituit sau de adăugat indicatorul **”Rata medie anuală de creștere a PIB-ului pe cap de locuitor”**. De asemenea, considerăm ireală Ținta pentru anii 2022-2025 – de (5%), în contextul crizelor actuale care vor influența semnificativ economia națională în anul curent 2022, efectele cărora se vor resimți și în anul viitor 2023.
3. **Indicatorul 18 ”Raportul dintre salariul lunar mediu al femeilor față de cel al bărbaților”** de expus în următoarea redacție **”Raportul dintre câștigul salarial mediu lunar al femeilor față de cel al bărbaților”**.
4. **Indicatorul 27 ”Ponderea veniturilor autorităților publice locale din impozite și taxe în totalul de venituri ale bugetelor locale, %”** de expus în următoarea redacție **”Ponderea veniturilor fiscale în totalul de venituri ale bugetelor locale, %”**.
5. **Indicatorul 42 „Câștigul salarial mediu net lunar în învățământ, lei, % din câștigul salarial mediu net pe economie”** de expus în următoarea redacție **”Câștigul salarial mediu lunar net în învățământ în raport cu câștigul salarial mediu lunar net pe economie, %”**. Totodată, considerăm că țintele propuse sunt prea ambițioase, atingerea cărora va solicita acoperire financiară semnificativă, care va pune presiune asupra bugetului public.
6. **Indicatorul 44 „Cheltuieli medii lunare pe o persoană pentru agrement, MDL”** și **Indicatorul 46 „Cheltuieli medii lunare pe o persoană pentru cultură și recreere, MDL”** sugerăm de exclus, deoarece sunt exprimați în valori nominale și, respectiv, modificarea prețurilor ar putea denatura evoluția acestora în termeni reali. Totodată, propunem să se analizeze posibilitatea de includere în **Obiectivul general 4. „Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală”** a unor indicatori relevanți, care au fost abordați în Tabelul 1 din compartimentul 2.5 „Cultura și dezvoltarea personală” (pagina 21).
7. **Indicatorul 94 „Gaze cu efect de seră, obiectivul necondiționat ponderea comparativ cu anul de referință (1990), %”**, nu este clar de ce se prevede majorarea acestui indicator de la 64% până la 70% în 2026-2030.
8. **Indicatorul 98 „Ponderea economiei neobservate în PIB, %”** propunem transferarea acestui indicator în **Obiectivul general 1. „Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților”**, deoarece problema economiei neobservate a fost abordată în subcompartimentul 2.2 „Veniturile din surse durabile” (pagina 14).

Digitally signed by Ina VOICU
Date: 2022.09.19 08:45:12 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Secretar general

Ina VOICU

Nr. 04-4747 din 15.09.2022
La nr.08-23-8813 din 09.09.2022

Cancelaria de Stat
e-mail: cancelaria@gov.md

Urmare examinării proiectului de hotărâre a Guvernului cu privire la aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030” (SND) (**număr unic 569/CS/2022**), în limita competențelor funcționale, comunicăm susținerea acestuia cu următoarele obiecții și propuneri.

I. Sub aspect general:

În conformitate cu prevederile Legii nr.438/2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, „*politica de dezvoltare regională reprezintă ansamblul instrumentelor și măsurilor pe care autoritățile administrației publice centrale și locale le aplică într-o regiune de dezvoltare pentru asigurarea creșterii competitivității și a dezvoltării durabile*” și a Hotărârii Guvernului nr.40/2022 cu privire la aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare regională pentru anii 2022-2028, „*politica de dezvoltare reprezintă prerogativa națională la a cărei realizare se implică coordonat autoritățile administrației publice centrale și locale în cadrul unui proces participativ ce vizează implementarea proiectelor și programelor regionale*”.

Subsecvent, în documentele menționate supra, se subliniază misiunea *Strategiei naționale de dezvoltare regională*, ce vizează transpunerea teritorială a obiectivelor și ținutelor în proiectul SND, axată pe realizarea unor intervenții sistemice, privind creșterea indicatorilor medii de calitate a vieții.

Cu toate acestea, se constată o diminuare esențială a importanței politicii de dezvoltare regională, aceasta fiind redată ca o „Direcție de politici și intervenții prioritare” cumulată cu domeniul construcțiilor.

Comunicăm că, potrivit prevederilor **art. 2 din Legea nr.438/2006**, „(1) Obiectivul general al dezvoltării regionale constă în creșterea competitivității și dezvoltarea durabilă a fiecărei regiuni, reducerea disparităților și sporirea calității vieții locuitorilor.

(1¹) Obiectivele specifice ale dezvoltării regionale sunt:

- a) creșterea competitivității și a ocupării forței de muncă în regiuni;
- b) sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii;
- c) asigurarea condițiilor instituționale și legale pentru implementarea unei guvernante colective la nivel național, regional și local, în cooperare cu sectorul privat și societatea civilă”, fapt ce necesită a fi luat în considerare la definitivarea SND.

Astfel, reieșind din cele menționate supra, considerăm nejustificat diminuarea importanței unei politici naționale, cum este politica de dezvoltare regională, cu măsurile prevăzute în **pct.5.17 „Politici și management în domeniul dezvoltării regionale și construcțiilor”** doar cu domeniul de aprovizionare cu apă și sanitație.

Concomitent, menționăm că, proiectul SND nu descrie și nu oferă o perspectivă pentru dezvoltarea locală, dezvoltarea orașelor și localităților rurale, nu prevede elaborarea Planului Național de Amenajare a Teritoriului, fără de care este dificil de a planifica cele mai importante elemente ale infrastructurii și conexiunea cu infrastructura regională europeană.

Astfel, propunem completarea **pct. 2 „Analiza situației”** cu informație suplimentară:

- Reflectarea necesităților reale ale domeniilor de referință;
- Reflectarea indicatorilor caracteristici dezvoltării regionale și locale;
- Introducerea unor compartimente în care să fie redat impactul intervenției statului, cât și a partenerilor de dezvoltare, în modernizarea infrastructurii, precum și rezultatele cooperării transfrontaliere, analiza domeniului turismului, dezvoltării regionale și locale;
- Reflectarea politicii de dezvoltare regională drept instrument de transpunere teritorială a obiectivelor și țințelor SND, cu descrierea intervențiilor ce contribuie la creșterea indicatorilor medii de calitate a vieții;
- Includerea în proiectul SND a politicilor de dezvoltare locală, dezvoltare urbană și a localităților rurale.

II. La pct. 2.3 „Infrastructura și condițiile de trai”:

Se propune corectarea cifrei „81,7%” în propoziția „În anul 2020 rata de penetrare a serviciilor de acces la Internet fix în bandă largă la 100 gospodării a constituit 81,7%”, deoarece acest indicator este calculat incorect de către ANRCETI. La calcularea indicatorului, ANRCETI înmulțește rata de penetrare a accesului fix la 100 de locuitori, care conține atât conexiunile persoanelor fizice (gospodării), cât și conexiunile persoanelor juridice (întreprinderi, autorități publice etc.), cu cifra medie de persoane într-o gospodărie (3 persoane potrivit estimărilor utilizate de ANRCETI). Astfel, $27,2\% \times 3 = 81,6\%$ (a se vedea nota de subsol de la pag. 4 din Anuarului ANRCETI pentru anul 2020, publicat la adresa web https://anrceti.md/files/filefield/Anuar%20statistic_2020.pdf).

Penetrarea accesului fix în bandă largă pe gospodării, de fapt, a constituit circa 71,1% în 2020. Conform Anuarului ANRCETI https://anrceti.md/files/filefield/Anuar%20statistic_2020.pdf, în 2020 au fost 681821 abonați persoane fizice. Acest număr îl împărțim la numărul total de gospodării conform rezultatelor Recensământului – 2014 (959 mii gospodării). Corectitudinea acestor cifre urmează să fie asigurată din considerente că informația ulterior se va utiliza și de ONU și nu va fi în corelare cu alte date, care se raportează în adresa acestei organizații.

III. La pct.4. „Obiectivele de dezvoltare 2030”, în Obiectivul general 2 „Îmbunătățirea condițiilor de trai”, alin. 3, de substituit cuvântul „reziliente” cu cuvântul „sigure”.

IV. La pct. 5. „Direcții de politici și intervenții prioritare” în subpunctul 5.18 „Politici și management în domeniul transporturilor și infrastructurii drumurilor”, se propune completarea cu un **alinat nou** „Elaborarea Programului de dezvoltare strategică a domeniilor transport și infrastructura drumurilor (strategia de mobilitate)”. Documentul urmează să prevadă principalele acțiuni ce vor fi întreprinse pentru implementarea SND.

Totodată, la **subpunctul 5.18**, se propune a expune alineatele 3, 4 și 5 în următoarea redacție:

- **alin. 3** „Elaborarea documentelor de politici privind siguranța rutieră, cât și promovarea politicilor privind dezvoltarea infrastructurii rutiere adaptată circulației bicicliștilor și altor mijloace de mobilitate individuală (O1.1, O2.1, O4.3, O10.1)”;

- **alin. 4** „Modernizarea vehiculelor antrenate la efectuarea transporturilor rutiere prin servicii regulate în trafic local/ municipal și migrarea spre vehicule non poluante și transport alternativ.”. Menționăm că, crearea unor rețele electrice necesită investiții majore și limitează posibilitatea de a organiza servicii regulate doar pe sectoarele de drum unde sunt prezente aceste rețele. Mai mult ca atât, pe piață deja există unități de transport cu încărcare electrică care asigură o autonomie de peste 200 km. Astfel, considerăm că, accentul urmează a fi pus pe transport nepoluant, precum și pe transport alternativ, care este în creștere în mediul urban.

- **alin. 5** „Promovarea eliminării treptate/ eşalonate a mijloacelor de transport poluante, introducerea restricțiilor eşalonate la importul acestora, precum și introducerea treptată a mecanismelor de taxare în dependență de nivelul de poluare al vehiculelor.”. Vîrsta și tipul de combustibil utilizat nu pot servi în calitate de criterii pentru introducerea unor restricții, acestea urmează a fi bazate pe standarde de siguranță și norme de poluare.

În subpunctul 5.19 „Dezvoltarea drumurilor și transporturilor rutiere”, la **alin.5** se propune de substituit cuvîntul „realizarea” cu cuvîntul „implementarea”, iar la **alin.6** de substituit sintagma „Construirea/ reabilitarea a 4 poduri rutiere între Republica Moldova și România la Giurgiulești, Leova, Ungheni și Nisporeni (Grozești)” cu sintagma „Reabilitarea/ consolidarea și construirea podurilor rutiere de frontieră peste râul Prut, conform Acordurilor semnate între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României”.

V. Luînd în considerare că Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale este organul central responsabil de elaborarea politicii statului în domeniul energetic și precum și de faptul că, obiectivele în domeniul surselor de energie regenerabilă pentru anul 2030 au fost deja negociate și agreate la nivelul Comunității Energetice, cu implicarea reprezentanților Comisiei Europene – DG Energy, se propune modificarea indicatorului (28), propus de Ministerul Mediului, și înlocuirea cu valoarea agreată cu reprezentanții UE pentru anul 2030 și o valoare derivată din aceasta pentru 2022 – 2025.

Astfel, se propune reformularea **indicatorului (28)** ce se regăsește în **tabelul 5. „Indicatorii de evaluare a impactului de dezvoltare a SND „Moldova 230”** la Obiectivul general 2 „Îmbunătățirea condițiilor de trai”, în următoarea redacție, prezentat în tabel:

Nr.	Obiectivul general / Indicatorul	Sursa	Valoarea de referință	Ținta intermediară (media 2022-25)	Ținta finală (media 2026-30)
28	Ponderea energiei din surse regenerabile în consumul final brut	MIDR	23,8 (2019)	25	27

Totodată, se propune excluderea **indicatorului (93)** de la Obiectivul general 10 „Asigurarea unui mediu ambiant sănătos și sigur” din considerentul că, MIDR nu deține informații cu privire la obiectivele și valorile propuse de Ministerul Mediului și nu poate confirma cât de relevante și corecte sunt acestea sau dacă valorile propuse sunt realizabile.

Secretar general

Digitally signed by Dabija Lilia
Date: 2022.09.17 15:45:28 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Lilia DABIJA

Nr. 07-07/4071 din 15.09.2022
Ref: nr. 18-23-8813 din 9 septembrie 2022

**Cancelaria de Stat
a Republicii Moldova**

Ministerul Educației și Cercetării a examinat proiectul hotărârii Guvernului *Cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030” (număr unic 659/CS/2022)* și prezintă următoarele propuneri și completări:

1) La compartimentul 2.4 Nivelul de educație se propune:

- Prezentarea situației în sectorul educațional este insuficientă, și nu urmează ciclic toate nivelurile de studii. (pag 18). Se recomandă descrierea ierarhică a status-quo-ului, cu prezentarea surselor de date (link rapoarte, BNS, etc) pentru argumentele înaintate.
- calificarea educației drept „*un sistem inert*” (pag. 18) nu este adecvată, deoarece, chiar dacă rezultatele nu sunt imediate, sectorul se află în continuă dezvoltare, bazată pe abordări strategice; Acest calificativ vine în contradicție și cu constatarea imediat următoare la aceeași pagină precum: - Republica Moldova a obținut anumite succese în domeniul educațional pe parcursul ultimelor două decenii.

- la pag 20) se propune excluderea următorului fragment: *”În ceea ce privește instituțiile de învățământ profesional tehnic, baza tehnico-materială și materialele educaționale nu corespund (uneori chiar lipsesc) cu realitatea din cadrul întreprinderilor, acolo unde tinerii specialiști trebuie să meargă și să activeze îndată după absolvire.”* Această generalizare nu corespunde întocmai realității din sistemul de învățământ profesional tehnic. În primul rând, în ultimii ani, datorită intervenției statului, a suportului partenerilor externi, dar și în rezultatul susținerii din partea agenților economici, baza tehnico-materială din cadrul instituțiilor de învățământ, în special pe componenta dotării cu echipamente, a fost semnificativ modernizată. În al doilea rând, la nivel tehnologic, baza tehnico-materială dintr-o instituție de învățământ profesional tehnic nu poate să fie identică cu cea a unei companii, decât cu rare excepții. În al treilea rând, pornind de la cele menționate, sistemul de învățământ profesional tehnic de mai mulți ani pune accent pe instruirea practică a elevilor direct la companii, inclusiv prin învățământ dual pentru a se familiariza cu echipamentele din realitatea economică. Astfel, în vederea enumerării unor probleme reale din sistem, propunem să se includă următorul text la pag.20: *”În ceea ce privește instituțiile de învățământ profesional tehnic, se atestă un nivel insuficient de asigurare cu materiale educaționale (manuale pentru disciplinele de specialitate, inclusiv manuale digitale); condiții de studii și trai insuficient de atractive, iar în consecință, un nivel de cerere diminuat pentru alegerea sistemului de învățământ profesional tehnic din partea beneficiarilor.”;*

2) Capitolul 3 Viziunea de dezvoltare 2030 se completează cu următorul punct:

- Elaborarea și perfecționarea politicilor de dezvoltare și susținere a sportului în masă și de performanță;

3) În Capitolul 4 (“Obiectivele de dezvoltare 2030”, “Obiectivul general 3 și obiectivele specifice (pag. 43), vor fi formulate după cum urmează:

- *” OG 3 Garantarea educației relevante și de calitate pentru toți pe întreg parcursul vieții ”,*

Obiectiv specific 3.1 Asigurarea sistemului educațional de toate nivelurile și formele de învățământ cu personal didactic calificat, motivat și competitiv.

Obiectiv specific 3.2 Crearea de medii eficiente și motivante, de învățare și dezvoltare pe întreg parcursul vieții pentru toți.

Obiectiv specific 3.3 Sporirea relevanței ofertei curriculare reieșind din provocările dezvoltării durabile;

4) În Capitolul 4 (**"Obiectivele de dezvoltare 2030"**, **"Obiectivul general 3.** (pag. 43), după enumerarea angajamentelor în cadrul Agendei 2030 privind dezvoltarea durabilă, se propune includerea la descrierea scopului strategic în domeniul educației a următoarelor propuneri:

"Susținerea integrării profesionale în câmpul muncii a absolvenților învățământului profesional tehnic prin eficientizarea organizării stagiilor practice a elevilor, facilitarea conectării elevilor cu reprezentanții pieței muncii, astfel încât, cel puțin 70 % din absolvenți să se integreze în piața muncii din Republica Moldova conform calificărilor obținute către anul 2030."

"Sporirea atractivității și facilitarea accesului la învățământul profesional tehnic prin îmbunătățirea continuă a condițiilor de studii și trai în cadrul instituțiilor de învățământ, implementarea de strategii în domeniul marketingului educațional, suport pentru conducerea și personalul didactic din instituții în vederea dezvoltării unor strategii eficiente de comunicare pentru promovarea învățământului profesional tehnic".

"Modernizarea infrastructurii instituțiilor de învățământ profesional tehnic, astfel încât până în 2030, 80 % din instituții să dispună de condiții de cazare în cămine decente pentru elevi, ateliere modernizate, săli de clasă, săli de sport renovate";

5) Capitolul 4 **Obiective de dezvoltare 2030** se completează cu următorul **Obiectiv general** și **Obiective specifice** (după caz, la discreția autorilor, obiectivele respective pot fi integrate în alte compartimente ale Strategiei):

Obiectivul general 11. Dezvoltarea sportului în masă și a sportului de performanță prin crearea și modernizarea infrastructurii sportive și de agrement.

Obiectivul specific 11.1. Crearea și dezvoltarea infrastructurii sportului prin construcția și renovarea complexelor, terenurilor și sălilor sportive, crearea și îmbunătățirea bazei tehnico-materiale a școlilor și centrelor sportive;

Obiectivul specific 11.2. Susținerea participării sportivilor de performanță la competiții naționale și internaționale și asigurarea dezvoltării continue a performanțelor sportivilor moldoveni pe arena internațională;

Obiectivul specific 11.3. Îmbunătățirea cadrului de politici pentru modernizarea sistemului de educație fizică și sport;

Obiectivul specific 11.4. Creșterea gradului de practicare a sportului în masă la nivel local și național.

Conform angajamentelor în cadrul Agendei 2030 privind dezvoltarea durabilă, până în anul 2030 urmează să fie implementate următoarele ținte strategice:

- Creșterea numărului de persoane care practică sportul în masă;
- Crearea unui sistem de monitorizare, selecție, formare, antrenament și promovare în sport;
- Creșterea performanțelor sportivilor moldoveni pe arena internațională;
- Asigurarea bazei tehnico-materiale necesare pentru desfășurarea optimă a activităților sportive, astfel încât 50% din populație să aibă acces la infrastructura sportivă către anul 2030;
- Asigurarea accesului largit pentru practicarea activităților sportive de către persoanele cu necesități speciale, astfel încât numărul persoanelor cu necesități speciale care practică sportul în mod regulat să crească;
- Asigurarea condițiilor pentru participarea activă a tuturor cetățenilor la activitățile sportive, dar și a unui cadru stabil și unificat de performanță înaltă a sportivilor și antrenorilor moldoveni.

Pentru atingerea obiectivelor sectorului este nevoie de intervenții atât la nivel de infrastructură, cât și în fenomenul de încurajare și motivare a populației să practice activități sportive. Totodată, este importantă dezvoltarea mediului managerial de funcționare, monitorizare și control al sportului de performanță;

6) La Capitolul „5 Direcții de politici și intervenții prioritare”:

- la direcția 5.5 „Guvernare eficientă bazată pe evidențe și știință” sintagma „organizațiilor de cercetare de drept public și privat” să se substituie cu noțiunea *”organizațiilor din domeniile cercetării și inovării”*, noțiune consacrată în art. 15 din Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259/2004.

- la direcția 5.23 Politici și management în domeniul protecției mediului sintagma „transfer inovațional” de substituit cu textul *”transfer tehnologic și inovare”*, noțiuni consacrate de art. 20 și 21 din Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259/2004.

- la direcția 5.10 Susținerea întreprinderilor mici și mijlocii:

pct. 6 sintagma "sectorul de cercetare și dezvoltare" de substituit cu sintagma "domeniile cercetării și inovării" sau "*sfera cercetare-dezvoltare, inovare și transfer tehnologic*" sintagme consacrate în art. 8 din Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259/2004; iar textul "și formarea parteneriatelor tehnologice dintre companii și instituții educaționale și de cercetare", de reformulat în sensul în care se vor încuraja **investițiile private în formarea parteneriatelor** și nu formarea parteneriatelor propriu-zise. Astfel, de substituit textul "și formarea parteneriatelor tehnologice dintre companii și instituții educaționale și de cercetare" cu textul "și în formarea parteneriatelor tehnologice/ științifico-tehnologice dintre companii și organizațiile din domeniile cercetării și inovării".

- Este confuz faptul că în denumirea direcției și intervențiilor prioritare nr. 5.26 "Politici de tineret, educație și cercetare" ordinea este: 1. Tineret; 2. Educație și 3. Cercetare, în enumerarea intervențiilor prioritare ordinea este alta, și anume: 1. Cercetare; 2. Tineret și 3. Educație. Se propune modificarea denumirii direcției sau modificarea ordinii intervențiilor enumerate;

Direcția de politici și intervenții prioritare 5.26 Politici de tineret, Educație și Cercetare

- **Denumirea Direcției de politici 5.26** va avea următorul titlu: **Educație, Cercetare, Politici de tineret și sport**, iar Domeniile de intervenție de la pct. 5.26 se vor regrupa, pe domenii distincte, ordonate, după cum urmează: educația, cercetarea, tineret, sport și învățare pe parcursul întregii vieți;
- **Intervenția 2 de la Direcția de politici 5.26** "Elaborarea și implementarea unui cadru normativ în domeniul cercetării științifice cu echilibrarea resurselor alocate pentru cercetarea fundamentală și aplicată (O7.3)" de la direcția 5.26 "Politici de tineret, educație și cercetare" nu este clară: Or, cadrul normativ în domeniul cercetării și inovării **există** și este în continuă dezvoltare. Dacă intervenția ca și conținut are ca scop final aprobarea unui act normativ care să reglementeze finanțarea cercetării fundamentale și aplicative (și nu "aplicată" conform art. 4 și 6 din Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259/2004) prin elaborarea unui mecanism de "echilibrare a resurselor alocate pentru cercetare fundamentală și cea aplicativă", urmează ca intervenția să fi reformulată în acest sens. La fel nu este clar cum "echilibrarea resurselor alocate pentru cercetarea fundamentală și aplicată" va contribui la realizarea obiectivului specific 7.3. Integrarea științei, tehnologiilor și datelor în procesul de guvernanță;
- **Intervenția 4** "Politici de tineret, educație și cercetare" necesită a fi reformulată: textul "Crearea condițiilor favorabile pentru stimularea legăturilor dintre instituțiile de cercetare și mediul de afaceri" se propune în varianta: "Crearea condițiilor pentru consolidarea (sau dezvoltarea) legăturilor dintre mediul de cercetare și cel de afaceri";
- Textul "Elaborarea și implementarea unui cadru normativ și financiar pentru dezvoltarea antreprenorialului tehnologic și transferului de tehnologii, inclusiv prin stimularea creării start-up-urilor" la fel necesită a fi reformulat în contextul în care "**elaborarea și implementarea unui cadru normativ și financiar pentru dezvoltarea antreprenorialului tehnologic**" nu ține de cercetare ca și domeniu;
- **Intervenția** "Revizuirea și perfecționarea sistemului de acreditare și atestare în educație și cercetare (O3.1-O3.3, O7.1, O8.3)" necesită a fi reformulată în contextul în care pentru domeniile cercetării și inovării nu există sistem de acreditare/atestare, dar sistem de evaluare (art. 28 din Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259/2004);
- **Textul intervenției de la direcția 5.26** „*Includerea în curriculumul obligatoriu școlar a programelor durabile complexe de educație pentru sănătate, inclusiv privind modul sănătos de viață, nutriția, educația sexuală, li reproductivă (O3.1, O5.1)*” se va înlocui cu „*Includerea în curriculumul obligatoriu școlar a modulelor de educație pentru sănătate, inclusiv privind modul sănătos de viață, nutriția, educația sexuală, li reproductivă (O3.1, O5.1)*”;
- **Direcția de politici și intervenții prioritare 5.26** se va complete cu următoarele priorități (intervenții):

a) Pe domeniul Educație

- Revizuirea formării inițiale și continue a cadrelor didactice, în scopul asigurării pieței muncii cu resurse umane calificate, susceptibile la transformările și cerințele societale;

b) Pe domeniul tineret:

- Promovarea unei abordări strategice și sistemice în dezvoltarea sectorului de tineret și a programelor dedicate tinerilor (O.7.1-7.2);
- Susținerea sistematică a inițiativelor de inovație socială ale tinerilor și organizațiilor de tineret prin mecanisme de finanțare nerambursabilă și suport material (O.9.2) ;
- Extinderea programelor dedicate tinerilor pentru a acoperi grupurile social vulnerabile și zonele greu accesibile (O.3.3) ;
- Promovarea participării civice a tinerilor și consolidarea democrației participative în rândul tinerilor prin programe dedicate (O.4.3) ;
- Instituționalizarea și recunoașterea lucrului de tineret ca instrument de realizare a activităților cu tinerii și extinderea comunității de practicieni în domeniu (O.4.3.) ;
- Dezvoltarea mecanismelor de suport pentru integrarea activităților de educație nonformală dedicate tinerilor în instituțiile de învățământ superior (O.3.2, O.4.3, O.1.2.);

c) Pe domeniul Sport:

- Elaborarea Strategiei de dezvoltare a culturii fizice și a sportului (O11.4).

7) Cu referire la pct. 6. Impactul, la Tabelul 5. Indicatorii de evaluare a impactului de dezvoltare SND „Moldova 2030”, Obiectivul general 3. *Garantarea educației relevante și de calitate pentru toți*, unii indicatori necesită a fi actualizați:

- Indicatorul 36, *Rata de cuprindere în învățământul preșcolar, %*, conform datelor din *Banca de date statistice Moldova* sau din Publicația statistică *Educația în Republica Moldova, 2021-2022*, pag. 116, Tabelul 8.2. (site-ul: statistica.md), pentru anii 2021-2022, este de 93,1 %, iar pentru anii 2020-2021 - 89,2 %;
- Indicatorul 37, *Rata brută de cuprindere în învățământul primar, %*, conform datelor din *Banca de date statistice Moldova* sau Publicația statistică *Educația în Republica Moldova, 2021-2022*, pag. 116, Tabelul 8.2. (site-ul: statistica.md), pentru anii 2021-2022, este de 107,1 %, iar pentru anii 2020-2021 - 106,5 % și nu 107,8 cum este indicat în proiect;
- Indicatorul 38, *Rata brută de cuprindere în învățământul gimnazial, %*, conform datelor din *Banca de date statistice Moldova* sau din Publicația statistică *Educația în Republica Moldova, 2021-2022*, pag. 116, Tabelul 8.2 (site-ul: statistica.md), pentru anii 2021-2022 este de 103,9 %, iar pentru anii 2020-2021 – 104,3 % și nu 105,2 % cum este indicat în proiect. În acest context, necesită și schimbarea ținutelor din tabel la acest indicator;
- Indicatorul 41, *Indicele parității pe sexe, nivel terțiar*, este de 1,4 pentru anii 2020-2021 și nu 1,33 cum este indicat în proiect, conform datelor de pe site-ul BNS, <https://genderpulse.md/ro>, Egalitatea de gen în cifre, compartimentul Educație;
- Indicatorul 42, *Câștigul salarial net lunar în învățământ, lei, % din câștigul salarial mediu net pe economie*, propunem substituirea noțiunii „net” cu noțiunea „brut”, deoarece indicatorul brut prenotat este accesibil în statistica oficială (Publicația statistică *Educația în Republica Moldova, 2021-2022*, pag. 23 (BNS));
- A include un indicator de evaluare pe partea resurselor umane, de ex: *Rata cadrelor didactice/științifico-didactice cu calificările și titlurile conforme funcției (grad didactic, titlu științifico-didactic/științific, per niveluri de studii)*.

Ministru

Anatolie TOPALA

MD 2004, mun.Chişinău, bd Ştefan cel Mare şi Sfânt, 162, tel. 022 20 45 87, e-mail: cancelaria@mediu.gov.md

16.09.2022 Nr. 02-05/2188
La nr. 18-23-8813 din 9 septembrie 2022

Cancelaria de Stat

Urmare a examinării proiectului de hotărâre cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naţionale de dezvoltare „Moldova 2030” (*număr unic 659/CS/2022*), Ministerul Mediului comunică susţinerea acestuia cu unele propuneri şi sugestii.

✓ Cu referire la conţinutul proiectului de lege:

La Art. 1 din proiect, în scop de rigoare redacţională sugerăm autorului de a substitui sintagma „*cuprinsă în anexa care face parte integrantă din prezenta lege*” cu sintagma „conform anexei”, deoarece în conformitate cu prevederile alin. (2) art. 49 din Legea nr. 100/2017 „*anexele sunt parte integrantă a actului normativ, au natura şi forţa juridică ale acestuia*”.

✓ Cu referire la proiectul Strategiei:

În tot textul proiectului Strategiei sugerăm autorului de a substitui sintagma „*mediului ambiant*” cu sintagma „*mediului/mediu*” astfel respectând corelarea cu prevederile Legii nr. 1515/1993 *privind protecţia mediului înconjurător*.

De asemenea, consideram oportun atât în partea narativă a proiectului cât şi în Planurile de acţiuni a politicilor sectoriale, să fie abordate şi integrate cerinţele de mediu.

La pagina 38, sugerăm autorului de indicat referinţa (sursa) la constatările:

- „*transportului îi revin 86,2% din volumul sumar al substanţelor nocive emise în aerul atmosferic*”.
- „*Numărul unităţilor de transport este în continuă creştere (anul 2011 – 689 mii de unităţi de transport, anul 2021 – 1128 mii de unităţi)*”. Oportun este de a specificace tip de transport şi care este sursa.

Sintagma „vehiculelor învechite” propunem de a fi de substituită cu „vehiculelor vechi” sau vehicule cu vârsta mai mare de 10 ani.

În textul proiectului la pag. nr. 39, după „*Secetele severe se repetă tot mai frecvent, provocând pierderi economice semnificative*”. considerăm oportun de a adăuga textul: „*Se impune dezvoltarea cadrului legal şi politic asupra fenomenelor de secetă şi a hazardelor frecvente pe teritoriul Republicii*”

Moldova.” Iar după textul : „In general, schimbările climatice au fost abordate într-o măsură insuficientă în documentele de politici, mai ales în inițiativele de politici din sectorul agricol” propunem de a introduce următoarele ”Din 2016 până în 2020 a fost implementată prima Strategie de adaptare la schimbările climatice, care includea și sectorul agricol. La moment este în curs de elaborare Programul Național și Planul de Acțiuni privind adaptarea la schimbările climatice pentru perioada 2023-2030.”

La pagina 62, pct.5.23 propunem de a fi expus în următoarea redacție :

”Promovarea politicilor de adaptare la condițiile schimbărilor climatice și minimalizarea impactului activității antropice asupra mediului prin activități bazate pe rezultatele cercetărilor științifice și promovării economiei verzi.”

La pct. 92 și 93 din tabelul nr.5 „Indicatorii de evaluare a impactului de dezvoltare a SND „Moldova 2030”, la Obiectivul general 10. „Asigurarea unui mediu ambiant sănătos și sigur” propunem de a include în secțiunea „Sursa” executorul de baza BNS, iar Agenția de Mediu și Ministerul Mediului ca coexecutori/parteneri, în conformitate cu domeniul de competență încredințat de Guvern.

Conținutul pct. 5.23 „*Politici și management în domeniul protecției mediului*” considerăm oportună revizuirea și perfectarea ținând cont de următoarele aspecte:

1) prioritatea 3 și 4 propunem să fie unite în una singură din motiv că ambele urmăresc același scop au aceeași direcție de acțiune. De exemplu ar putea fi reformulată în felul următor: „Consolidarea dialogului cu Ucraina pentru adoptarea și implementarea de măsuri menite să protejeze interesele naționale și să contribuie la diminuarea impactului Complexului hidrotehnic Nistean (Novodnestrovsk) asupra ecosistemului fluviului Nistru, inclusiv realizarea de evaluări privind impactul complexului hidroenergetic nistean și sensibilizarea opiniei publice și a comunității internaționale.”

2) unele priorități sunt formulate ca acțiuni concrete ce trebuie să facă parte din cadrul unor planuri și programe sectoriale care sunt în proces de elaborare sau vor fi elaborate ulterior aprobării documentului. De exemplu: prioritățile 5,6 și 8 cu referire la elaborarea și realizarea unor proiecte naționale se vor exclude din listă, acestea fiind acțiuni concrete în cadrul priorității 20 „Elaborarea și implementarea proiectelor naționale privind decolmatarea lacurilor strategice”. De asemenea, prioritățile ar trebui să fie realiste și realizabile, de aceea proiectul de decolmatare a lacului Dubăsari trezește mari îndoieli în ceea ce privește realizarea;

3) prioritatea 17 se va revizui în vederea excluderii frazei „dezvoltarea unei politici consolidate privind deșeurile” ținând cont că acest aspect se încadrează în prioritatea 11 privind crearea sistemelor de gestionare integrată a deșeurilor. Această prioritate ar trebuie să evidențieze promovarea economiei circulare, a economiei verzi și a principiilor de producere și consum durabil;

4) la prioritatea 18, după cuvântul „promovarea” se va completa cu cuvântul „implementării”;

5) prioritatea 19 (Elaborarea programelor naționale de regenerare.) se va transfera la 5.14 ținând cond că pentru sectorul forestier este dedicat un capitol separat. La fel se va examina și relevanța transferării la acest capitol și a priorității 2. privind împădurirea.

La pct. 5.23 „Politici și management în domeniul protecției mediului” sbp. Consolidarea colaborării cu Ucraina pentru a asigura funcționarea ecologică a Complexului hidrotehnic Nistean (Novodnestrovsk) în conformitate cu standardele internaționale de protecție a ecosistemului (O9.2, O9.3, O10.3), propunem de a fi completat cu un subpuncte noi după cum urmează

- „Consolidarea colaborării cu România pentru a asigura funcționarea optimă a Nodului Hidrotehnic Costești-Stîncă ”
- Elaborarea și realizarea Proiectului reabilitarea lacului Belev din cadrul Rezervației Naturale Prutul de Jos”.

La sbp. cu referire la „Curățarea râului Răut” propunem de a fi expus în următoarea redacție „Elaborarea și realizarea proiectului național „Curățarea albiei râului Bîc” în scopul diminuării impactului antropic, prevenirii riscului la inundații și a eroziunii malurilor, creării zonelor naturale și culturale protejate în bazinului râului”.

În ceea ce privește indicatorii stabiliți pentru obiectivul general 10 (pag. 80) la pct. 83, sugerăm autorului de a indica ca executor Agenția de Mediu în locul Serviciului Hidrometeorologic de Stat, conform domeniilor de competență.

Menționăm faptul că, având indicator stabilit pentru suprafața ariilor naturale protejate de stat (pct. 90), în lista de priorități nu se regăsește acest domeniu. Atunci nu este clar cum va fi monitorizat acest indicator.

Cu referire la lista de indicatori, considerăm că aceasta ar trebui contrapusă/corelată cu indicatorii din proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea cadrului național de monitorizare a implementării Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 (număr unic 142/BNS/CS/2021), astfel încât formularea acestora să fie similară.

Subsidiar, menționăm că naționalizarea indicatorilor ODD a fost inițiată prin identificarea indicatorilor globali relevanți în contextul național și discutarea acestora cu toate părțile interesate, după care a urmat etapa de formulare a indicatorilor naționali adiționali. Or, indicatorii adiționali vor fi utilizați doar în cadrul raportărilor naționale care au drept scop asigurarea cadrului informațional necesar pentru monitorizarea și evaluarea țintelor naționalizate.

Secretar de stat

Iordanca- Rodica IORDANOV

MD-2004, Chisinau, 162 Stefan cel Mare si Sfant Blvd
Tel. 20 45 81; Fax 22 07 48,

15.09.2022 Nr. 02-05/2654
La nr. 18-23-8813 din 09.09.2022

Cancelaria de Stat

Cu referire la **demersul nr. 18-23-8813** privind examinarea proiectului de lege pentru aprobarea **Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”**, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare informează că a examinat proiectul în cauză și în limita competențelor funcționale comunică următoarele propuneri de modificare și completare:

În scopul consolidării coerente a agriculturii, industriei alimentare și mediului rural, La **Capitolul 5, Direcții de politici și intervenții prioritare**

textul ”5.13 Dezvoltarea durabilă a agriculturii” se va substitui cu textul:

5.13 Agricultura durabilă:

- Digitalizarea proceselor tehnologice și dezvoltarea infrastructurii aferente ramurilor agriculturii (fitotehnie și zootehnie) (O1.1, O1.2, O1.3, O2.2,);
- Susținerea eforturilor fermierilor în asigurarea lanțului valoric durabil prin dezvoltarea infrastructurii post-recoltare și păstrare a producției agricole (O1.1, O1.2, O1.3);
- Stimularea asocierii producătorilor prin diverse forme de cooperare la diferite etape ale lanțului valoric (O1.1, O1.2, O1.3);
- Promovarea agriculturii ecologice prin implementarea principiilor agriculturii organice (O1.2, O10.1-O10.4);
- Gestionarea durabilă a terenurilor și solului (O1.1, O1.2, O7.3, O10.1-O10.4);
- Dezvoltarea afacerilor agricole reziliente la schimbările climatice (O10.4, O10.1, O10.3).

5.14 Industrie alimentară competitivă

- Orientarea politicilor publice în domeniul agroalimentar către fortificarea ramurii de procesare drept prioritate a politicii economice a țării (O1.1, O1.2, O1.3);

- Asigurarea mecanismului de substituire a importurilor de produse agroalimentare prin promovarea și finanțarea implementării modelelor de procesare a producției autohtone (O1.1, O1.2, O1.3);
- Diversificarea produselor alimentare autohtone în vederea sporirii accesibilității și asigurării securității alimentare (O1.1, O1.2, O9.2, O9.3);
- Promovarea culturii de consum a produselor autohtone prin conștientizarea consumatorului privind dezvoltarea economiei locale (O1.1, O1.2, O1.3).

5.15 Siguranța produselor alimentare

- Implementarea standardelor de calitate și inofensivitate a produselor agroalimentare în vederea alinierii la cerințele UE de siguranță alimentară (O1.1, O1.2, O1.3, O9.2, O9.3);
- Fortificarea capacităților laboratoarelor pe domeniile sanitar-veterinar și fito-sanitar (O 9.1, O9.3);
- Facilitarea obținerii dreptului de export a produselor de origine animală pe piața UE (O1.1, O1.2, O1.3, O9.2, O9.3);
- Monitorizarea și punerea în aplicare a măsurilor de prevenire a risipei alimentare (O9.2, O9.3, O10.4).

5.16 Mediu rural atractiv

- Formalizarea și asigurarea măsurilor de dezvoltare a fermelor de familie în vederea eradicării sărăciei în zonele rurale (O 1; O 2; O 3.3; O 4.2- O 4.3);
- Implicarea tinerilor în activități antreprenoriale rurale prin finanțarea afacerilor de digitalizare a proceselor economice (O 1; O 2; O 3.3; O 4.2- O 4.3);
- Stimularea creării și dezvoltării Grupurilor de Acțiune Locală pentru implicarea activă a acestora în procesul de elaborare și implementare a Strategiilor de Dezvoltare Locală (O 1; O 2; O 3.3; O4.1, O 4.2- O 4.3, O5.3);
- Dezvoltarea infrastructurii fizice și sociale, ca premise de bază a creșterii economice a zonelor rurale (O 1; O 2; O 3.3; O 4.2- O 4.3, O5.3);

Argumentare. Dezvoltarea rurală este cel de-al doilea pilon al Politicii Agricole Comune (PAC) al Uniunii Europene, deoarece zonele rurale reprezintă jumătate din suprafața Europei, unde locuiesc aproximativ 20% din populația Uniunii Europene.

Conform datelor Biroului Național de Statistică, spațiul rural al Republicii Moldova este constituit din suprafața administrativă a 1575 de sate din totalul de 1682 localități. La data de 01.01.2022, din totalul populației de 2603,8 mii locuitori ai Republicii Moldova, 57,7 % (1501,3 mii) sunt locuitori ai mediului rural (comparativ cu media de 20% pe EU). În acest sens, politicile de dezvoltare a mediului rural devin un instrument foarte important de susținere pentru **dezvoltarea durabilă a zonelor rurale și a agriculturii pentru:** sporirea vitalității și atractivității zonelor rurale; dezvoltarea și extinderea infrastructurii fizice, conexe afacerilor rurale; asigurarea reînnoirii serviciilor de infrastructură socială necesare, precum și diversificarea acestora; dezvoltarea afacerilor și promovarea patrimoniului cultural și natural al mediului rural; modernizarea fermelor; încurajarea adoptării și integrării tehnologiei și a inovării etc. Astfel, doar prin politici echilibrate de dezvoltare a mediului rural se va atinge o dezvoltare durabilă a agriculturii.

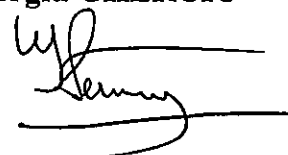
Direcțiile prioritare propuse sunt reflectate în ODD 2.4 - *Până în 2030, să asigure sisteme durabile de producție alimentară și să implementeze practici agricole rezistente care cresc productivitatea și producția, care ajută la menținerea ecosistemelor, care întăresc capacitatea de adaptare la schimbările climatice, vreme extremă, secetă, inundații și alte dezastre și care îmbunătățesc progresiv calitatea terenurilor și a solului*).

La fel, dezvoltarea Laboratoarelor se încadrează în ODD 9.1 – *Să asigure dezvoltarea infrastructurii de calitate, fiabilă, durabilă și rezistentă, inclusiv infrastructura regională și transfrontalieră, pentru a sprijini dezvoltarea economică și bunăstarea umană, cu accent pe accesul accesibil și echitabil pentru toți*.

Totodată, a fost omis problema Risipei alimentare care sunt specificate în ODD (ODD 12.3), dar în proiectul Strategiei nu se regăsește.

Secretar de Stat

Sergiu GHERCIU

MINISTERUL APĂRĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

șoseaua Hîncești, 84, MD-2021, mun. Chișinău

Tel. +373 22 25-20-70; Fax. +373 25-22-93

e-mail: cancelaria@army.gov.md; web: www.army.md

Nr. 11/1210 din 15.09.2022
La nr. 18-23-8813 din 09.09.2022

Cancelaria de Stat

Prin prezenta, Ministerul Apărării informează despre examinarea proiectului de hotărâre *cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030” (număr unic 659/CS/2022)* și comunică despre lipsa de obiecții.

Totodată, în vederea asigurării preciziei și clarității în exprimare, asigurării utilizării unei terminologii uniforme, ce corespunde celei utilizate în alte acte normative, și în conformitate cu articolul 54, alin. (1), lit. (c) al Legii 100/2017 cu privire la actele normative, se propune la proiectul Strategiei naționale de dezvoltare, la capitolul 2 „Analiza situației”, compartimentul 2.1.1 „Acutizarea securității militare în regiune” înlocuirea sintagmelor „sistemul de apărarea miliară” cu „sistemul de apărarea națională”, sintagmei „de apărare civilă” cu „de protecție civilă”, sintagmei „schimb de experiență pe filiera militară” cu „schimb de experiență pe filiera de apărare”, sintagmei „strategie de securitate” în următoarea redacție „strategie securității naționale”.

De asemenea, ținând cont de statutul țării noastre de contribuitor la pace și securitate la nivel regional și internațional, precum și de angajamentele noastre la nivel internațional de a intensifica această contribuție într-o perspectivă pe termen lung, propunem inserarea după cuvintele „dotarea armatei” sintagma „sporirea participării în misiuni și operații internaționale”.

Ministru

Digitally signed by Nosafii Anatolie
Date: 2022.09.16 09:22:08 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Anatolie NOSATÎI

Ex. Tatiana Anton
tel. 022 25-24-38
tatiana.anton@army.md

Ministerul Culturii
al Republicii Moldova

MD-2012, str. Nicolae Iorga nr.24
e-mail: cancelaria@mc.gov.md
web: www.mc.gov.md

Ministry of Culture
of the Republic of Moldova

MD-2012, str. Nicolae Iorga no.24
e-mail: cancelaria@mc.gov.md
web: www.mc.gov.md

Nr. 05-07/1943 din 19.09.2022
La nr. 18-23-8813 din 09.09.2022

Cancelaria de Stat

Ministerul Culturii a examinat proiectul de hotărâre *cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”* (număr unic 659/CS/2022) și exprimă susținerea acestuia.

Ministru

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Sergiu PRODAN", written over a horizontal line.

Sergiu PRODAN